

دملا امیردپوان

ترتیب
دمحمد معصوم هوتک

اوکویل-کاناڊا

مارچ ۲۰۰۲ع

Ketabton.com
www.hotakonline.com

دملا اميرديوان

ملا امير او دپوان يې

دملا امير د دپوان دغه نسخه ، چي ماد چاپ له پاره تياره كړه ، ماته د ۱۳۲۵ ش كال په سر كي په كندهار كي لاس ته راغله او تركتولو وروسته يې راته څرگنده سوه چي دانسخه دارواښاد حاجي دوست محمد بړيڅ له كتب خانې راوتلې وه^۱. حاجي صاحب مرحوم پخپل قلم ځای ځای د شاعر نوم دنوموړي خطي نسخې پرڅنډو كښلې و^۲.

دملا امير دپوان دحجم له مخي وړوكي دپوان دئ او (۸۰) غزلي او نظمو نه لري خودالفېي دټولو پټيو غزلي پكښې سته . دپای پاني يې د (ياء) ردیف ته رسېدلي دي خو څوپاني يې كڼو دي . مادانسخه تر موندلو څومياشتي وروسته دزېري په جريده (د۱۳۲۵ ش كال ۹ - ۱۰ گڼه) كي معرفي كړه او دهغي ليكني لنډيز دلته مكرر انقلوم :

^۱ حاجي دوست محمد بړيڅ دسراج الملت والدين امير حبيب الله خان دپاچهۍ په دوهم كال (۱۲۸۲ ش) په كندهار كي زېږېدلی او دظاهرشاه دپاچهۍ په شپږدمشتم كال (۱۳۴۸ ش) په كندهار كي وفات او پخپله پلرنۍ هديره كي ښخ دئ . پلاريې قيام الدين خان اونيکه يې محمد يوسف اخوندزاده نومېدی . دحاجي دوست محمد بړيڅ پېشه سوداگري وه او دڅورلسمي هجري شمسي پېړۍ په دېرشمو كلونو كي يې د كندهار د شاه بازار په ختيځه راسه كي دپونبلي چارسو شمال ته د خارجي بوټونو پلورنځی درلود . حاجي صاحب په پښتو ژبه د نثر په برخه كي قلم چلاوه او يوه غني كتابخانه يې درلوده چي د پښتو وپارسي و عربي ژبو خطي نوادريې پكښې خوندي كړي وو . دده كتابتون په كندهار كي دارواښاد محمد حليم سلېمي (۱۳۸۴ ش مړ) تركتابتون وروسته دخطي نسخود كيفيت او كميت له دركه مشهوره كتابخانه وه . دبايزيدروښان نوې موندل سوې رساله ، چي دعلم درسا لي په نامه په ۱۳۲۴ ش كال دارواښاد سرمحقق دوست شينواري په سريزه او سمون په كابل كي خپره سوه ، دحاجي دوست محمد بړيڅ له كتابتون څخه راوتلي وه . دحاجي دوست محمد بړيڅ زوی نور احمد بړيڅ هم دپښتو ژبي ليكوال او دطالع افغان اخبار پر كاره همكارو . نور احمد بړيڅ په ځواني كي مړ سو (دی بايد له ارواښاد پوهاند ډاکټر نور احمد بړيڅ سره مغالطه نه سي) .

^۲ زه (هوتک) د نوموړي ليک دده د کتابتون دنورونسخود کتلوله خاطره پېژنم اوزماپه کتابتون كي دحاجي دوست محمد بړيڅ په قلم داخوند دروبزه دمخزن الاسلام ځيني برخي سته چي دخپل کتابتون ديوي نسخي اودارواښاد سلېمي دکتابتون دکومي نسخي تر مقابله کولو وروسته يې ياداښت کړي دي . دحاجي صاحب مرحوم ليک په نسبتاً ښکلو خطونو كي راتلای سي .

د ملا امیر دیوان

ملا امیر د خور لسمي هجري قمري پېړۍ په سرکي په کندهارکي يوله هغو شاعرانو څخه و ، چي مردف دېوان يې درلود او شعرونه يې دخلکو خولوته لوېدلې وو . هسي خوپه پښتنو شاعرانو کي مـورـد (امير) او (امير محمد) په نامه څوتنه پېژنو ، خوپياوړي محقق پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷ مخ) کي د امير په نامه يوشاعر معرفي کړی دئ ، چي زموږ تریبـحـث لاندي ملا امير سره يې ځيني گډه وجوهات سته . دی ليکي :^۳ امير په خټه پوپلزی و ، د کندهار د تلوکان^۳ په کلي او سپده دده د پښتو مردف دېوان شته او د پارسو او عربي دېوانونو د لرلو په باب يې هم خبري کيږي دده ژوند د ۱۲۹۱ هـ ق کال^۴ په حدودو کي ټاکلای شو او عمر يې تر ۹۵ کالو پوري رسېدلی دې . له دېوانه څخه يې معلوميږي ، چي د ژوند وروستي کلونه يې په گرش (هيلمند) کښي تير کړي دي .^۵

ددغي ليکني په استناد د ((فرهنگ زبان و ادبيات پښتو)) محترم مولف هم دده يادونه کړې ده . په پښتانه شعراء کي د امير د کلام د (ی) ردیف څلور پښتو بيتونه خوندي دي . زه په غوڅه توگه حکم نه سم کولای ، چي (امير) او (ملا امير) به يوسړی وي . د (امير) په باب خو لوی محقق پوهاند رشاد ليکي ، چي ظريفه او شوخه طبعه يې درلوده . د ملا امير په دېوان کي مادظرافت او شوخی صريحه نمونه ونه موندله . خو د عصر او وخت نژدېوالي اود اوږده عمر تېرول او د ملا امير په

^۳ تلوکان د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ مربوط کلی دئ ، چي د کندهار ښار لويديځ لورته پروت دئ .
شاوخوا يې دانگور و باغونه دي . د پښتو او فارسي ژبي شاعر او د تاليفاتو څښتن ساگزی ملاحسن اخوند (۱۱۷۷- ۱۲۴۵ هـ ق) د همدغه تلوکان دئ . فارسي دېوان يې چاپ سوی دئ . زما (هوتک) سره يې يوه ښکلې قلمي نسخه سته ، چي دهرات د نائيب الحکومه سعد الدين خان د زوی عبدالعلي خان (خان آغا ؟) په پرمانيست د (محمد رحيم الکوزي قندهاری الاصل ساکن هرات) په قلم ليکل سوی دئ .
^۴ دغه کال په پښتانه شعراء کي ۱۳۹۱ هـ ق راغلی دئ ، چي چاپي غلطی ده . دغه غلطی زما په پورتني مقاله کي ، چي په (زيري) جريده کي خپره سوی ده ، بياتکرار سوی ده . د مقالې تراچاپ وروسته ما افاضل استاد په دې باب خبري هم وکړې او ما وعده ورکړه ، چي دغه غلطی به يو وخت سموم . دادئ اوس اووه ويستمه د مارچ ۲۰۰۶ ع) مي خپله ژمنه پوره کړه .

دملا اميرديوان

دېوان کي د (نهرسراج ويالې) يادونه⁵ (۱) بيا هغه وجوهات دي، چي ددوی ترمنځ شريک دي. د اوسنيو ماخذونو، روايتو او دېوان څخه دا فيصله گرانه ده، چي ((امير)) او ((ملا امير)) به يوشاعروي. په هر صورت زه اوس دی د ((ملا امير)) په نامه د موجوده دېوان له مخي تاسي ته درېپېژنم او دېوان يې درته معرفي کوم. نوره څېړنه به راتلونکي ته پرېږدو. گوندي داسي مواد لاس ته راسي، چي ددې موضوع له سپينېدو سره مرسته وکړي.

زما د کتابتون په خطي نسخو کي د ملا اميرديوان سته، چي نوم يې ((مخبر العشق جديدي)) پرايښی دی. ديوان مردف او دپای له خوانيمگري دی. د وروستۍ پاڼي رکاب يې (خما مقصود) ليکلی دی، چي دا کلمات دراتلونکي مخ دلومري بيت شروع ده. نسخه پر عادي کاغذ په توره سپاهي ليکل سوي ده او دې پر بې سليقي او بېسواده کاتب کار معلومېږي. څرنگه، چي دېوان نيمگري دی، دکاتب نوم او د ليکلو کال يې نسته. د دېوان پر څنډو څو ځايه ۱۳۲۷ او يو ځای ۱۳۲۸ کښل سوي دي. نه پوهېږم، چي دابه د ليکلو کال يا کلونه وي که يا؟ د دېوان ټولي غزلي اتياوو ته رسېږي او د (ی) رديف هغه څلوربيته، چي د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷مخ) کي خوندي دي، دلته نسته. که (امير) او (ملا امير) يوشاعروي، نوښايي دغه بيتونه به په هغو پاڼو کي وي، چي ضايع سوي دي. د دېوان پيل داسي دی:

له بسم الله وروسته. هذا کتاب مخبر العشق جديدي.

نن مشغول سه په الحمد و په ثنا په دهان کښي دي چليږي ژبه ستا

⁵ د نهرسراج د ويالې يادونه زه پردې خبره دليل بولم، چي ملا امير په هيلمند کي هم استوگنه کړې ده او احتمالا په ((گرش)) کي.

د ملا امیر دیوان

هر بنده لــــره لازم ثنا گو یی ده په قرآن کښي بیان کړی پاک مولا

++++

له د پوان څخه یې مادده د ژوند په باب زیات مشخص ټکي ونه موندل .
دامیر حبیب الله (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ ق) یادونه یې خوځایه کړې ده:

د سراج المله والدين بنــــه د بده ده
ملا امیر دده دو عاگوى⁶ نه د فرنگ یم

او یا:

د پردي عــــمرد امیر حبیب الله وي
تر سایه لاندې ناست امتیان ستا محمد
تل مشغول د قندهار پــــه آبادي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نژدې دی
ملا امیر فقیر دو عاگوى ده هر صبا محمد

د نهر سراج واله (ویا له) په ۱۳۲۵ هـ ق کال دهیلمند له رود څخه افتتاح
سوه⁷

د د پوان د (ب) ردیف دیوې غزلي مقطع داسي ده:

د یار لس صدی هــــم شپږ ویشته کاله
وو تېر شوي ملا امیر بیان کوي له هره باب

⁶ ((دوعاگوى)) باید دوي څپې ولوستل سي.

⁷ حبیبی - عبدالحی پوهاند - دافغانستان تاریخي پېښلیک - ۲۲۲ مخ

دملا اميرديوان

ديارلس سوه شپرويشت هق كال داميرحيب الله دپاچهي اووم كال
دئ. له دي ټولو خبروځه څرگندېږي ، چي داميرحيب الله دپاچهي
دوران دملا امير د شاعري د اوج زمانه ده . په دغه وخت كي دي سپين
ږيري دي ځكه وايي :

ملا امير په سپينه ږيره تل ژړا کړي
راشه زما پر غريبۍ وکړه پوښتنه

++++

اشعاريې دده پر علم او پوهي باندي شاهدي ورکوي . دتصوف خوايې
درنه ده . اخلاقي شعرونه هم لري . له اشعاروځه يې معلومېږي ، چي
ملا امير په سلوک کي دنقشبنديه طريقي پيرو دئ . دسلوک اوسير
پراوونه داسي بيانوي :

دوحدت له باغه درخته رانېکاره شوه
نه يې مثل په زمين لکه نشتر و

.....

د توحيد ترسوزن ووزه که يکتا يې
که دوتا يې ځان يکتا کړه يک بشر

.....

محبت دخداى نـهال پرخپل زرگي کړه
اوبـه يې په چشمه د شريعت
اسـم ذات د زړه صيقل د سالکانو
تصفيه د زړه راځي پـه طريقت
بيا به کشف و کرامات درته حاصل شي
پوشيده لـره دا حال د حقيقت
معرفت مي شناخت دخداى پرخپل طاقت ده

دملا اميرديوان

((ملا امير)) تعريف کــــوي دمعرفت

په دېوان کي يې يوه تقريبا بشپړه فارسي غزله او خوشير وشکر بيتونه سته. فارسي شعريې دتيتي سويې شعردئ او خوندورنه دئ.⁸

+++++

+

دادهغي ليکني لنډيزو ، چي ماشل کاله وړاندي دکابل په زېري جريده کي خپره کړې وه⁸ (۱). تردې وروسته مي ددېوان قلمي نسخه د چاپ له پاره تياره کړه. اودتيارسوي متن يوه برخه مي (د ق ترديفه) پخپل خط په يوه جلا کتاب کي پاکنويسه کړه اونورکارله گران هيواد څخه دراوتلوله اسيته نيمگورپاته سو. دامتني اوخطي اصل يې له هيواده راته زمامورکراچي ته راوړساوه اومايپاله خانه سره کاناداته راوړ(۱۹۹۲ع). سرکال مي دکاغذوله منځه دامتني راوايست له سره مي وکوت اوکمپيوټري چاري مي يې بشپړي کړې اودخپلو هغو ليکنو په تاخچه کي به يې کنسېرډم، چي زماناچاپ اثار دچاپ په انتظار پکښې پراته دي.

دنوي کتني په ترڅ مي لازمه وبلل داخوتيکي نورهم پرخپله پخوانۍ ليکنه باندي ورزيات کړم:

ملا اميردمتوسطي درجې ملا ، دتيتي سويې شاعر، دلورجوش و خروش مخلص سالک دئ اوپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي لاروي دئ. دېوان يې له يوڅوغلورپرتو نورتول دسيراوسلوک مسئلوته وقف کړئ دئ اودتصوف غامض اوپېچلي موضوعات يې په ډېرساده

⁸ دنوموړي مقالې بشپړمتن زما دناچاپه اثر "کچکول" په لومړي ټوک ۲۲ مخ کي خوندي دئ.

دملا اميرديوان

شعري بيان ڪري دي .دده شعرله لويه سره هم فوق العاده ساده اوله هنري مزيتته خالي دئ اوفني کمزوري، قافيوي نيمگرتياوي اودوزن ناهماهنگي .بي دلوستونکي مخي ته ڊپري راڻي، خودتصوفي اړخ زياتوب بي دشعري قابليت د نه ورتيا له امله دشعر خوند ورننگ نور هم ورپيکه ڪري دئ . ده ته خپل شعرکله کله دومره لورنڪاره سوي دئ چي وايي پخته کار سالک به بي په بيان پوهبري (د ن رديف) خو حقيقت دادئ چي دده په شعري مفاهيم بيخي په ساده پيرايه کي بيان سوي دي .شاعرتنه دسيروسلوک او طريقت پرورشوباندي خان بالغ بنڪاري اود دستار ترلوتمه لري (د ع رديف) خو ڳاي بيا پخپله ورته خان ناقابل ايسي (د ف رديف) .شاعردسلوک دلاري خطرات هم له پامه نه دي اچولي اودآيات وحديث په استشهاد وايي چي په طريقت تربل هر مسلک د ملحدی خطرہ ڊپره ده (د ه رديف) . دي دخطرڳاي هم دخپلي تجربې اوپوهي له مخي نويو سالکانوته وربسي (د ن رديف) .

شاعر غواري دڳينو کلماتو په راوړلوسره خپله تواضع اوانڪسار تمثيل ڪري اودخان له پاره د(کمينه ، دون همته) کلمات ڪاروي خو ددغو کلماتو مروجي معناوي دعجزو انڪسار بنڪارندويي نه کوي ، بلکي استعمال بي دلاسه لاد شخصيت ددرناوي پله سپکوي .

دملا اميرپه دپوان کي ديولتاريخي پېنويادونه سوي ده چي مايي دلومري وارمعرفي په ليکنه کي مثالونه راوړي دي اوتاسي بي يوه برخه وړاندي ولوستل (دسراج الملت والدين اميرحبيب الله خان ، دکندهار دنايب الحکومه يادونه اودنهرسراج دويالي دکيندلوکار) . ددي پر څنگ دي وطن ته دروسانودراتگ خبرداري اودهغوپه مقابل

دملا اميرديوان

کي دغزا او جهاد هڅونه کوي (د * و * رديف) چي مادهمدي متن په (۲۱) مخ (۱) حاشيه کي تبصره پرکړې ده.

دملا امير شعري ژبه په عمومياتو کي دلويديځي لهجې ځانگړتياوي لري او په خصوصياتو کي بيا د هيلمندا وروزگان د شاوخوا پښتنو ژبه تمثيلوي. دی ځای ځای د شعري اړتيا له اسسته د کلماتو وروستي حرکتونه غورځوي او نعمتونه د نعمتون په شکل کارې.

داوه هغه ټکي چي يادونه به يې دملا امير د شعريه پوهېدلو کي مرسته وکړي.

محمد معصوم هوتک

اوکويل - کاناډا

۲۷ مارچ ۲۰۰۲ع

دملا اميرديوان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نن مشغول شه په الحمد و په ثنا
په دهه ————— ان کښي دي چلېږي ژبه ستا
ه ————— ربه لازم ثنا گوښي ده
په ق ————— ران کښي بيان کړي پاک مولا
صد درود و صد ————— لامه دي انعام وي
له ما خ ————— واره امتي پر خپل پېشوا
ه ————— م پر آل ه ————— م پر اصحابو دده باندي
ه ————— م پر واره گذشته و و انبيا
که ظاهر ————— رباطن الف شوې مردانه يې
په لباس د (ج) په پت شي س ————— رتپا⁹
که د (ز) نسبت دي و ک ————— و خپل نفس ته
پر دغه ————— تقصير همېش ک ————— وه ژړا
ښه محکمه پيال ————— ه نوش د قناعت کړه
بې صبري ده بدبختي ل ————— وويه بلا
شفقت د فقير و ع ————— ظ و نصيحت دي
زياتي نه ل ————— ري قدرت د ضرب پر چا
راش ————— ه و نيسه محکم دربار محکمه¹⁰
خان ورگ ————— ک ————— په مجلس دا وليا
هر گناه ل ————— ره زنگه ————— ونه پر زرگي دي
آيينه د زړه ل ————— ه زنگه ک ————— په صفا
که صادق يې يک بيني يک جهتي ک ————— پره
د ت ————— و حيد پر لار ت ————— لای نه شي دو بين بيا

⁹ سرتپا = سرتريا

¹⁰ دانيم بيتي کت مټ وليکل سو

د ملا امیر دیوان

گمراهان د زمانې تر حساب تېر دي
(ملا امیره) کناره شه له هر چا

که ساقی راکه جامونه دکوثریا
په کارنه لورم دنیاو سیم و زریا
هست می ستا په هست موقوف ده فضل و کړې
پرخپل هست باندي دهست و کوره نظریا
په نظر دکام لانونمی منظور کړې
معتکف دي د درباری م هم د دریا
ممکنات چي رب پیدا کوره په قدرت خپل
دا هـه دي نښانی د پیغمبریا
هیخ د حسن سیال (بی) نشته په دنیا کښی
سیالی نه که ستا لـه رنگه شمس قمریا
چي پیدا یی ستا لـه رویه کل اشیا کړه
پاک الله پرتا عاشق ، تی¹¹ کړې اظهربیا
و دیدن ته دي محتاج شـه و گدای دي
که روزي می ستا دیدن شي په محشریا
زه چي مست ورنندانـه د زمانې یم
د پرستان رندانـه دي ستا دریا
عشق دي هسی سرگردان کرم په عالم کښی
نه پوهېرم په خپل نفع و ضرریا
بی صبری می شوه غالبه ستا په عشق کښی
قناعت پیاله که راکـه پقدریا
دهجران په اورمی مـه سیخه صنمه
(ملا امیر) که مـه فرح کړې په نظریا

¹¹ تی = ته بی

د ملا امير ديوان

صدقه شه صدقه شه دل و جان زما
 تـردیدن و تـردیدن دخیل جانان زما
 یـودیدن و عاشقـانـولـره بس ده
 همبشه دوی ثناخوان دي د خوبان زما
 منتـظـر و رتـه و لـاړـدي بې اختیاره
 که معـمـور شي په دیدن دگل ريحان زما
 نه له سترگـو غاښـېـري نه په سترگو برابرده
 لار د عقل نشته چي څرگنده شي سبحان زما¹²
 هيڅ تعليم و عاشقـانـو و ته نه شي
 دواړه کـونـه دي پرې ايښي پر جانان زما
 شابـس شابـس د عـاشـق پـر همت باندي
 چي يک بين شو يک جهته پرميدان زما
 (ملا امير) غريب دو بين دي تي¹³ يکبين کړه
 رب کریم ده هم رحيم ده هم رحمان زما

چي طالب شوم دمطلوب
 په کال سلب شوم مسلوب
 هسبي رنځ را باندي راغی
 په مثال لکه ايوب
 د عشق دارنگ سخته زورده
 بې بصرکي¹⁴ عشق يعقوب
 که معشوق هر خو جفاکري

¹² ددې بيت څپې د غزلي دنورويبتود څپو پريرتله زياتي دي.

¹³ تي = ته بې

¹⁴ کي = کړئ

دملا اميرديوان

وعاشق ته وي مرغوب
عاشقان چي همپوش ژاري
بمباران دي په مقبولوب
له دي رنځه به روغ نه شي
بسي ديداره د محبوب
د عشق هسي غالب كارده
خوار عاشق كاندي مغلوب
پخته كار عاشق هغه ده
چي خپل عشق كاندي محبوب
كه مخلوق تي عشق ظاهر شي
بسه يسي نه بولي كټب
ربه عشق مي پوښيده كړي
هم پر شرق هم پر غروب
له نقصانه عشق نگاه كړه
نفس حاضره پر شمال هم پر جنوب¹⁵
ملا امير غريب بيان كوي له عشقه
په مثال لکه مرغه اخلي حبوب¹⁶

له كامله پيالنه نوش كه په شتاب
پرهېزي شه له گنا كه اجتناب
خپل باطن كړه پاكيزه له هره حېثه
خان لايق كړه چي منظور شي دا حباب
بعضي خلگ په ظاهر ډېر آراسته وي
په باطن كي خباثت وي بي حساب

¹⁵ دانيم بيتي څلور څپي زيات دي

¹⁶ حبوب = داني . جمع يې حبوبات دي

دملا اميرديوان

بعضي خلگ په باطن سم آراسته وي
په شريعت¹⁷ وي هم ملامت هم په کتاب
دغه دواړه نقصاني په آخرت وي
چي حاضر شي په ميدان د سوال جواب
بختورده چي ظاهر باطن (بي) دواړه¹⁸
برابر د شريعت شوه د وهاب
راشه ټينگ پر شريعت شه که دانا بي
په شريعت به مفتوح شي د جنت باب
که خراغ د شريعت خدای په لاس درکړي
و بنه نور ته بي عاجز ماه و آفتاب
هغه څوک چي ردوي حکم د شرع
خلاص به نه شي د دوزخ د سخت عذاب
پت پنهان له خپله خدایه مشغولا کړه
د صدیق د سيني بوی تئ¹⁹ د کباب
کاملان مي غوصان د عشق د بحردي
خان جهان وځني هېر غرق په درياب
پيروي د کامل وکړه که صادق يي
زموږ په لاس ده د قرآن محکم تناب
ديارلس صدي شپږو بيشته کاله وو تېر شوي
ملا امير بيان کوي له هره باب

که وصال د جانان غـ واورې په قيامت
په اخلاص وپـه تصديق وکړه طاعت

¹⁷ شريعت دلته د عوامو په شان دوه څپه بيز بايد ولوستل سي.

¹⁸ اصل: هغه بختورده چي ظاهر باطن دواړه

¹⁹ تئ = تلئ

دملا امیردیوان

په مجلس د دلبران — ووبه ورگ — شي
که دې ترک ک — دد ن — یازبب وزبنت
بې — قاده داد ن — یاهيخ باورنشته
په — مثال لکه تېزبادخي په سرعت
په دنيا پسي ه — لاکه زمانه ده
ابليس کاندي ح — رص غالب ترقناعت
دانایان مي دي مشغ — ول دیار په مینه
پروانه که د دنیا پ — ه زیان کثرت
اولیاء خ — دای نازولي په دوه کونه
بنه دیدار به ور عطا ک — پي هم جنت
توکل مو پر خپل خ — دای زموږ مو منانو
بې ل — ه خ — دایه تکیه نشته دراحت
بنه ت — قواو همت خوی د مسلمان ده
د شیطان تاب — عان ډک په خباث
امان را ک — پي د ابليس د بده خ — ویه
دده خ — وی ده گ — مراهي بل فضیحت
مقصود تینگ ک — په سوا پر پرده²⁰
رضاجوی شه د بنه خ — دای هم د حضرت
محبت د خدای ن — هال پر خپل زرگي کره
اوب — وه بې په چشمه د شریعت
اسم ذات د زړه صیقل د س — الکانو
تصفیه د زړه راخي په ط — ریقت
بیابه کشف و ک — رامات درته حاصل شي

²⁰ دانیم بیټی څلور څپي کم دی.

سوا = ماسوا . او ماسوا د خدای تعالی له ذات پرته نور موجوداتو او مخلوقاتو ته وايي (غیاث)

د ملا امیر دیوان

پوشیده لــــره دا حــــال د حقیقت
 تــــر عرش پــــورته دي او یازره حجاب
 داخل کپري عا ر فــــان بلند همت
 معرفت مي شناخت د خدا ی پر خیل طاقت ده
 (ملا امیر) تعریف کــــوي د معرفت

خوار عاشقه معشوق گوره که لري استقامت
 نن دي واردي که پوهېږي د قرآن په تلاوت
 عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي²¹
 له تاثیرې²² پیدا کپري تــــوانگري و قناعت
 که راه روېې ســــم پر لار د شریعت شه
 رهروي بې شریعته دئ سالک له²³ قباحت
 ملحدان په زمانه کي هسي ډېر دي
 هيڅ خبر په شرع نه وي نه په ترک د جماعت
 موحدان مي مستقيم همبش پر جماعت وي
 له بڼه خدايه وي ترسان هم له عذابه د قيامت
 په لباس د حلم پتې شه سر تر پایيه
 د حلم لباس دئ هر مومن له مرتبه د شرافت
 حلم خوی د انبيأ و اوليأ دئ که خبر يې
 قهر غضب خوی د شيطان دئ نه دئ خوی د ولایت
 غافلان د ياره ذکره، نقصاني په دواړو کونو
 عاشقان صفت گويان د دلبرانو په دنيا هم آخرت
 که تر عرش و کړسي لويه دي سينه شوه

²¹ اصل: عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي په هر دم.

او تر لاندې بیا ورته کښلې دي: د عالم مجلس کوه که ته دانا يې

²² له تاثیرې = له تاثیره يې

²³ سالک له = سالک لره

دملا اميرديوان

سواء الله به هسي غرق سې لکه فرعون هم جاهت²⁴
 (ملا اميره) پر عمل هيڅ تکيه مه کړه فضل غواړه
 دغه لوی فضل عظيم دئ چي يې درکړ هدايت

د خوبانو سردار تئ²⁵ پاس پر اسمان خوت
 تېر تر عرش و تر کرسی پر څښتن گران خوت
 چي مشغوله پسه صلوت طبيات شو
 هرگفتن يې درمرجان تر بنه دهان خوت
 د امت غم يې زرغون پر پاک زرگي و
 هېر يې نه و چي دربار ته د سبحان خوت
 پر دربار د حق تعالی يې قدر ډېر دئ
 وربخښلي يې امت ناز يې چلان خوت
 گفتگوي د گوي مگوي يې سره و کړ
 گوي بيان د شريعت دين يې روښان خوت
 د مگوي خبري پتي له هر چا دي
 پاک حبيب رب منع کړئ ډېر يې زيان خوت
 طی شوه نه فلک اتلس کاله يوه شپه وه
 بې مثاله بنه مجلس د دوی تر ميان خوت
 پنځه فرض لومونځونه شب و روز شول
 که چا ترک کړه آخرت لري²⁶ تاوان خوت
 پنځه فرض²⁷ چي ادا پسه جماعت شي
 خدای رسول به شي راضي دی په نېکان خوت
 مومنانو امر ونهي ټول پر خای کړئ

²⁴ جاهت:

²⁵ تئ = تلئ (دکندهار کړدود)

²⁶ لري = لره يې ، ته يې

²⁷ فرض کلمه دلته دوي څپي بايد ولوستل سي .

دملا اميرديوان

نصیحت د (ملا امیر) پـردل و جان خوت

زمـور و تا ته دی سوالونه یا مغیث²⁸
له تا غـوارو ډک جامـونه یا مغیث
حاجتمند درتـه و لار دي بي شماره
فرياد رس يي، له تا غـوارې حاجتونه یا مغیث
حاجت زماده ستا رضا په دوارو کونو
د رضا دي طلبگار يـم په عمر و نه یا مغیث
هيڅ مقصود مي په ظاهر باطن بل نشته
ستا رضا ما خلاصوي له هر غمونه یا مغیث
ر به قطع انتظار د خـوار عاشق کـرې
رحم و کړه دیدار و کړه ته پر و کړه کرمونه یا مغیث
هر عاشق چي وي صادق په محبت کښي
تر چشمانو يي خو ناب وهي موجوده یا مغیث
و خپل یار ته سل نظره د عاشق وي په هر دم
يو نظريي ستا دوا دئ د زخمونه یا مغیث
رد، قبول دواړه مـوقوف ستا په رضا دي
و بنده ته څه معلوم دي ستا حکمونه یا مغیث
مومنان مي مقبولين په دوه جهان کښي
د تقوی توکل ډ پر دي اجر تـونه یا مغیث
بڼه خلعت خدای د ایمان و مور (ته) را کړئ
مور پر دا خلعت همپش کړو شکر تونه یا مغیث
پاک قرآن دي راستولئ لـوی انعام ده
پکښي ډ پر د حل حرمت دي بیانونه یا مغیث
زمور ایمان پر پاک الله هم پر قرآن هم پر رسول ده

²⁸ مغیث (دمیم په پښ) فريادرس، هغه ذات چي فرياد ورته کېږي

د ملا امیر دیوان

د (ملا امیر) پر زړه ډېر د عشق داغونه یا مغیث

په کـــوڅه کي دي ولاړ دي رقيبان کج
همپشه راتـــه قـــهر يري غمازان کج
جنگ جـــدل مي له خپل نفسه شب و روز ده
بل پـــر څنگ راتـــه ولاړ ابليس شيطان کج
په خپل فضل دي اسباب د جـــهاد راکړ
په اسم ذات ســـره و هـــمه کافران کج
د مومن زړه مي تـــر عرش عظيم لوی ده
اته برجـــه پر ولاړ د بنـــمن حيران کج
روح بادشاه عـــقل وزير ده که يې گوري
نفس شيطان ورتـــه ولاړ دي پر ميدان کج
بنه تقوی و همت و کـــړه مدت ورکړه
اته برجـــه کـــړه محکمه له نقصان کج
بيغمي هيڅ پـــه کار نه ده د د بنمن دار له²⁹
د جـــرس په شان بيدار شه هم نالان کج
که غافـــل شوي له طاعته له اذکاره
و بېر بړه لـــه دوزخه لـــه نيران کج
محکمي دا اته برجـــه په طاعت وي
د غافـــل روح (مي) بندي ده د شيطان کج
سنگـــدلان چي بېديني که سبب داده
د معصيت په رنگ يې رنگ ده دل و جان کج
هغه څوک چي توبه گار شي زړه يې پاک شي
رب غفور ده هـــم رحيم ده پر عصيان کج
هر مومن چي توبه گار د ما مضي³⁰ شي

²⁹ له = لره

دملا اميرديوان

له آينده و ځان ساتي له هرزيان کج
 اول ځان تـــه نصيحت کړم بيا و بل ته
 (ملا امير) بيان وکړئ³¹ د هر تاوان کج

عاشقان سينه سوزان غواړي قدح
 ودربارته دي ولاړنلان گريان غواړي قدح³²
 هر عاشق چي دهجران تر مقام تېر شي
 گويانوی شو پيدا، وایم نشر³³
 بې صبري راخځه هېر صبرسکون کړ
 اوس له ډېرې تلوسې شوم سينه شرح
 په باطن کي درياب په جوش خروش ده
 پتې پنهان³⁴ يم پکښې غرق زه يم فرح
 خامکاران دي زيانکاران تر هغه وخته
 چي تميز ورمعلم و مېرې دنیکي هم داقبح
 چي آهن رنگه جوش ونه که په اور کښي
 يوه کيلي کله جوړېږي چي به قلف شي په افتح
 که د عشق په اور کښي نفس سوخته پخته کړي
 د زړه نوره دي شي پورته کل زمين کاندي اوضح
 شريعت درسول باغزه يې باغبان يم
 (ملا امير) بې ډنگوي هم په ضمني هم په صرح

د فراق زهرمي نوش کړي زړه خوله تلخ

³⁰ ماضي: تېرسوی وخت

³¹ وکړئ- وکړي

³² داغزل ډېرې قافيوي نيمگړتياوي لري.

³³ نشرح يوراز نظم دئ، چي دهلک د زېږېدلو پروخت دخوشالي. په خاطر په ډله بيزه توگه وبل کېدئ.

³⁴ اصل: پتې پنهم؟

دملا اميرديوان

زمـامـزاج شـو هـفته بيـ لـکه دـبلخ³⁵
 ستا وصال زمـاد واد هـر مرض ده
 پـه کارنه لـرم دوا دهند او جـلخ³⁶
 دو وصال کوخه دې کوخه دي خلاصه جانانه
 رقيبـان پـه مـخه راغلل لکه ملخ
 اوس حيران يـم چي پـر کمه به تـبر بـرم
 لاربه خلاصه پـه غـره شي که پـه سلخ³⁷
 هـسي گـرم ده بازار د عـاشقانو
 سـورپه نه شي دسيـاه بندپه يـخ کلخ³⁸
 و عـاشق ته بيـ ژاپـه برخه ورکړه
 تل بـه ژاړي چي پـه زړه بيـ خنجر خـرخ
 هرگياـه مي پـه باران خوشحالي کاندې
 (ملا امير) ده ډېر خو شحال په برف پـرخ³⁹

مـور و پـلار و تـه هـيڅ مه ووايه پوچ
 مـرتبه بـه دي کـمتره سي ترمچ
 پاک سبحان بيـ بيان کـري په قرآن کـسبي
 دوالدي نودئ حق ډېر وباسـه غچ
 بيامي حق داسـه تاذا نـوده بي شماره
 نـه محکم بيـ تـينگـوه لکه سپين گچ
 بيا حقونه پـر هر چا د عـلما و

³⁵ وايي دبلخ هوا يوه هفته سره بله توده وي. دلته دغه ټکي ته ضمني اشاره ده.

³⁶ په اصل کې (جلخ) ته کښلي دي: نام وطن است

³⁷ غره دمياشتي لومړۍ ورځې ته او سلخ دمياشتي وروستۍ ورځې ته وايي.

³⁸ په اصل کې (کلخ) ته کښلي دي: سردی سخت

³⁹ اصل: فرخ. خوځنگ ته بيـ بيا ورته کښلي دي: فرخ شبنم راگويند. شبنم ته خوپه پښتورځه وايي اولدته بيـ دشعري ضرورت له امله (پرخ) ليکلې دئ.

دملا اميرديوان

دنبی میراث بی وری دی پـــه پیچ
 یومون پیربل مومن لـــری حقونه
 بنه محبت سره کـــوئی شیطان که تیچ⁴⁰
 له کفارو بـــه همپش منازعـــه کـــرو
 له کفارو ســـره دی زمـــورددین غیچ
 که خپل شیخ که دبل شیخ ته دست بوسی کړي
 تاله فیض وبرکت لاس بی کـــره مچ
 ترکـــوه خپلـــه رضادبل دپاره
 دمومن وزړه ته گـــوره نه بی لچ
 (ملا امیر) فقیر که هـــرڅو نصیحت کړي
 دانایان خدای پـــوهولي دجاهلوده خوله وچ

که مـــرگی درلـــره راغی ژوندون هیخ
 که وصال درلـــره راغی بېلتون هیخ
 دانایان پـــه قیل وقال ډـــرڅو شحال پري
 وجاهل ته قیل وقـــال مرگ ژوندون هیخ
 که طاعت دې پـــه مثال ریگ بیابان شي
 په ریابـــه شي برهـــم لکه گلون هیخ
 ځان صدف رنگه صفا کړه پـــه دریاب کښي
 بی دریابه سنگ کلوخ هـــم سفالون⁴¹ هیخ
 درقیمت دی پیدا کـــری په خپل صبر
 بی قیمتـــه پیسې ډـــری دمیسون⁴² هیخ

40 تیچ: دغوزار بدللو، لوبدلو آواز (پښتو پښتو تشریحي قاموس). دلته به دغوزار لوبه معنا راغلی

وي

41 سفالون = سفال = کودري

42 میسون: په معنایي پوه نه سوم. بنایي دمسیون = مسیو = بناغلی اړول سوی شکل وي. دشاعریه وخت کي ځیني اروپایي اصطلاحات (انگریزي او فرانسوي) افغانستان ته رسېدلي وه.

د ملا امیر دیوان

د مجنون د عشق خبرې چې باقی دي
ځني ورک ځان وچنهان وهم سکون هیڅ
که مجنون غوندې صادق یې نن دي وارده
د لیلی د وصال غم خوره نور غمون هیڅ
هر عاشق په خپل معشوق پسي مجنون ده
که معشوق وفا ونه کړه شوا خون هیڅ
که عاشق یې پیروي د پاک قرآن کړه
بې له خدایه بې رسوله نور جبون هیڅ
(ملا امیر)⁴³ چې همپس ژاړې مراد یې ته یې
بې له تادي ټول باطل واره سمون هیڅ

د مخلوق په صفت مه شهه ارجمند
گمنامي کړه چې دي رب کاندې پسند
که هر څولذ یذ طعام و خورې بې یاره
هیڅ به درنه کړې په خوله وزړه کښې خوند
په مجلس کښې داشرافت و ښه ادب کړه
خبردار شه چې او ازنه کړې بلند
حرکات و سکنا ت که کلمات وي
په ادب کښې احتیاط کړه که یې هوشمند
بند و بست دا خورت کړه که دانایې
په کار نه ده د د نیا پر بست و بند
پر دنیا بیه پاته نه شي هیڅ و گړې
که دمت حکم پروسې دخاوند
د طاعت دي خدای در کړې اسبابونه
نفس بندي کړه د طاعت په لوی کمند

⁴³ اصل: ملا امیر محمد. مادوزن د وارنې له خاطره ونه کښې.

دملا امیردیوان

خان محکم کـــر دخیل رب و بندگی ته
په عقبا بـــه نیک و بدشي درخـــر گند
بدبختی غلبه کـــرې پرهـــر چاده
(ملا امیره) خـــان ساته له مکر و پند⁴⁴

خوک بندمه شه د دنیا پـــه زیان و سود
خیل دلبر لـــره ورتگ تاله بهـــر بود
پایمال کـــرې عاشقان جـــفاد ترکو
زه پایمال یم هـــم اسیریم هـــم مفقود
محصل دمـــرگ که درشي سهل کارده
نه چي درومي ترا ســـمانه د عشق دود
بې وصاله خـــه ژوندون بندگي نه ده
دو وصال دپاره بده ســـر پر سجود
که د عـــجر بندگي کـــرې خدای قبوله
ستادرون به شي خوشبوی تـــر لونگ عود
په هـــر غـــم پسي بنادي ده آیات گوره
پاک خلیل شو په امان غـــرق شونم رود
ســـودله خدایه زیان له نفسه پیدا کـــرې
په سبب د نفس هـــلاک شوه عاد ثمود⁴⁵
سخته روخ د آخـــرت زموږ پـــه مخه
اوس باید ده دي استغفار ویل د درود

⁴⁴ په دې نیم بیتي کې (بند) د نصیحت په معنانه دئ راغلی، بلکې (مکر و پند) دواړه اصطلاحاً د چل و فریب په معنار اغلي دي.

⁴⁵ اصل: په سبب د نفس هلاک شوه عادیان هم ثمود.

عاد و ثمود: عاد د سام بن نوح (ع) له نسله وه. د دوی له پاره خدای تعالی هود (ع) ورو لېږه خودنافرمانی. له اسیته د باد په تویان هلاک سول او ثمود د حضرت صالح (ع) امتیان وه. وایي دوی دنافرمانی. له امله ټول وسوځېدل.

دملا اميرديوان

شب وروزده کوچ وباردنبسـونيازمنو
لکه کوچ کوي سحاب پسه بهارزود
دغج جهازراته جوړکـرې خپل دلبرده
نه پوهېږم چي به ووزم که به غرق شم په کېود⁴⁶
وجودي وحدت⁴⁷ مقام پرمنصوراغی
خني ورک فرق دواجد هم دموجود
خواربنده ده درمانده په دوه جهانه
(ملا امير) بيان کوي خدای يې مقصود

دلبرياري کـره ټينگه تـر پولاد
خان يې يار کـره په زاري وپسه فرياد
ترکـوه خپله رضاديار لـسه پاره
پسه يوه نظر بـسه تاکاندي اوتاد⁴⁸
ودلـبرته دي معلوم ظاهر باطن ده
که تاريخک وي که صفاوي که کساد⁴⁹
هـر سرسـرې چي دپاکانومجلس غواړي
خان دي پاک کـرې له هر خبته له فساد
هـره درخته چي شيرينه وي په باغ کنبني
پرمالک يې قـدر د پروي تر شمشاد
که خـوک وکاندي نـظرو حقيقت ته
بې له خدایه نـور مقصود هـمه برباد
غیرو باسـه له ميانه پـر لار سم خه

⁴⁶ دانيم بيتی دغزلي تر بحرخلورڅپي زيات دئ.

کېودته يې په اصل کي کنبلي دي: دريای کېود

⁴⁷ اصل: دوحده وجودي.

⁴⁸ اوتاد دخدای ددوستانويوه ډله ده اودنړۍ په څلوروگوتوکي تصرف لري.

⁴⁹ کساد: هغه څه چي ناروا وي، يارواج ونه لري يايې خريدارنه وي (غياث)

د ملا امير ديوان

په وصال به يې معمور شې په خپل مراد
ددنيا په جاه دي هيڅوک غلط نه شي
گاهي سپوروي پسرسمند گاهي افتاد
هغه تخت چي په هواد سليمان تى⁵⁰
خوآخزر زير زمين شتو بې بنياد
ابراهيم بن ادهم چي خداى بادشاه کړ
بيايې ترکه که د نيا په دين شونډاد
هر مومن دئ مبتلا په دوه مقصوده
يو ناقص ده بل کامل که لري ياد
د ناقص مي دئ دنيا، کامل ايمان دئ
ته کامله ټينگوه ناقص نامراد⁵¹
کاملان چي جستجوى د آخرت کړي
نيک عمل يې دئ تونډه دلاري زاد
اول خان ته نصيحت کړه بيا وبل ته
(ملا امير محمد) ژاړه په فرياد⁵²

کلمه مي ده ويلې ما پرتا محمد
چي له رويه دي پيدا شو ده دادنيا محمد
(وه) راغلي ډېر دينونه تر تا وړاندي
ستاد دين محکمي تېره تر هر چا محمد
نه زمين ونه اسمان نه عرش و کرسی
امکان نه لري چي بر به شي تر تا محمد
خداى در کړې بلندي په دواړو کونو

⁵⁰ تى = تلئ

⁵¹ نامراد ته په اصل کي ليکلي دي: بى فايده

⁵² اصل: ملا امير محمد ژاړه په زاري و په فرياد

دملا اميرديوان

له اوله يې پيدا کړه لويي ستامحمد
تسه سبب يې دهسه مه مسيباتو
رب سبب کړې دهسه مه وارپوسوامحمد
ستاگره پوان به ټينگوم پاکه حبيبه
ستاگره پوان مي شريعت مصطفامحمد
دوحدت په زمسانه کي توره شپه وه
تاريکه شوله زايله چي دي نورکړه تجلامحمد⁵³
چي پيدا کړ پاک سبحان نور د حبيب خپل
دمعشوق يې انعام درکړي پاک مولا محمد
ته د غيبو خزانه وي په وحدت کښي
له وحدت را بيرون شوي پر دنيا محمد
مابنده لسه لازم چي تل شاکريم
چي مشغول يسم په ثنا و صفت ستامحمد
اميد و اردش فاعت د پاک رسول يم
که شفيع شو⁵⁴ (۲) مابه خلاص کړي له گناه محمد
پسه رحمت سره بللي پاک الله دئ
رب بادشاه کړي د جمله و و انبيا محمد
يولک خير و پشت زره دي لښکرو مقرر
ته د ټولو هم سردار وي هم بادشاه محمد
ستا په دين سرې⁵⁵ منسو خه کل اديان کړه
ستار ب مرحوم کړي په رشتيا محمد
ډک روی د زمين و لسه غفلته يا سروره
ستاد دين روښنايي شوه تر عرش بالا محمد

⁵³ دانيم بيتي د غزل تر نور و بيتو څلور څپې زيات دئ.

⁵⁴ اصل: که دی شفيع شو

⁵⁵ سرې = سره يې

د ملا امیر دیوان

عارفان چي رسېده که ولا هـوت ته
دغه فيض و برکت هـمه دئ ستا محمد
له عـدمه چي وجـود د هـستی راغی
ستاله هسته را پيدا شو هـ کل اشياء محمد
سـرچشمه يي د جـمله و و مخلوقاتو
ته آبخـوريي دا عـلی و دادنا محمد
عـالمان دي وارثان دين پـه رو بنانه
تـر قیامته ستاد دين دي خير خواه محمد
کافران مي تورزا غـان مخونې⁵⁶ تورو
نه بنايي پري چي به گله شي په باغ ستا محمد
ربه روی د پاک نبي زه خـوار عاصي يم
عفو هـ غـوارم معتكف ستاد درگاه محمد
خدای لوی کړی په لويي تر هـر مخلوق يي
هـم تر عرش هم تر کسي هم تر سما محمد
زه فقير خـوار يم دو عاگوي د مسلمينو
هـم د وارو علما و فقرا هم اوليا محمد⁵⁷
په توحيد کښي مي صادق کـري ستا په مينه
(ملا امير محمد)⁵⁸ دي غلام ده هم گدا محمد
محمد اسم محضه زمـور د نبي ده
په نـگين کښي نـو شته دانبيا محمد
دهـر مومن پر زړه مر قـومه کلمه ده
(ملا امير) غـريب ده ولي وار خطا محمد

⁵⁶ مخونې = مخونه يي

⁵⁷ دانيم بيستی هم د نورو نيم بيتيو په پرتله څلور څپې زيات دي

⁵⁸ دلته بايد (امير محمد) ټول درې څپې ولوستل سي.

د ملا امیر دیوان

تخت و بخت ز مور د باد شاه دې برقرار روي
په سراج الملت والدين ده مسما محمد
ډېر دې عمرد امير حبيب الله خان وي
تر سايه لاندي يې ناست امتيان ستا محمد
ر به اباد نائب صاحب لـرې تر ډېره⁵⁹
اخلاص کښ ده د پيشوا هم د باد شاه محمد
تل مشغول د کنده سار په ابادي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نزدې ده
(ملا امير) فقير دو عاگوي ده هر سبامحمد

که له ياره پيار راشي د وصال کاغذ
پرچشمانو قبلوي د خان پايمال کاغذ
که عاشق لـره يې خط د قتل راشي
وعاشق ته معلومېږي ډېر د خيال کاغذ
د منصور چي عشق صادق و حال يې گوره
پاس پر سردار خندان ورک و جنجال کاغذ
پايبوسي دي سخته گـرانه ده صنمه
زه به نسمة⁶⁰ و مخ ته ستاد فال کاغذ
نادیده پـرتامين شـومه جانانه
راستولي دي خپل دوست له⁶¹ د جمال کاغذ
که مي سرو مال برهم شي ستا په مينه
(ملا امير) مي نه غواړي د سرو مال کاغذ

⁵⁹ له نائب خڅه يې مراد د کندهار د هغه وخت نائب الحکومه سردار محمد عثمان خان دی.

⁶⁰ نسمة = نيسمه

⁶¹ له = لره

د ملا امیر دیوان

امتي يــــم د نبي خــــير البشـر سرور
ستاد ربار کښي تــــر هر چا ده معتبر سرور
له خپل نــــوره پيدا د حبيب نــــور کي
بيا پيدا ده له نور شمس و قــــم سرور
ناسوت پتــــه و د غفلت پــــه تاريخه کښي
ستا پــــه نور سره روښان کوه و شجر سرور
تــــراول اولين ده تر آخــــر آخــــرين ده
په شفاعت سره مخصوص ده په محشر سرور
ستا امت بــــه منتظر د شفاعت وي
د بخښن نارې بــــه کاندي پرا کبر سرور
ســــتا امت به و بخښي ته به راضي شي
بيا دي بخښه د نيکانو پــــه قدر سرور
د معصيت په رنځ رنځــــور یم دواغو اړم
د (ملا امير) دوا ستا شفاعت ده ضرر سرور

ډېر راغلي ستا غــــمونه زمــــا پر سر
زه خــــو شحال یم ياره مــــه شه مرور
پيدا شو ی زما صورت د غــــم د پاره
قبول کــــړی مــــا بنده پر خپل بشر
په معنا کښي لوی نعمت ده غمې⁶² مه کړې
ډېر لذت لــــري تر قند و تــــر شکر
د عشق اورچي پــــه صورت⁶³ ونه لگېږي
که تــــه تــــه وي ته به نه شي اي غريبه

⁶² غمې = غم بې

⁶³ (صورت) بايد يوه څپه ولوستل سي

د ملا امیر دیوان

که نه ته وې نه دي زه څه برابر
 په مجلس دخو وېرويانو که ورگډ شوي
 پاکيزه به ځني ځې لکه سپين زر
 تر دوه نېهره شه⁶⁴ ورتېر هلته مجلس ده⁶⁵
 ته سامع شه دشين هي⁶⁶ د زېروزور
 ستامقصود به تاته تي و جيم⁶⁷ (۲) انعام کړي
 دامقام دهغه ده چي قبول کړي د(ده) در
 دتوحيد ترسوزن ووزه که يکتايي
 که دوتايي ځان يکتاي کړه يک بشر
 خدايه (ملا امير) عامل دخپل بيان کړي
 چي تېريزي ترتوحيد سم برابر

جفا دي اور لگوي صنمه ليري کړه نار
 ودي سوم سرتريايه خود به کومه گفتار
 شيرين گفتار دجانانکه شنیده کوم ياره
 ترسرو مال يم ورتېر که کنسېنو ست زما پرکنار
 سيمين بدن دد لبر مثل بي⁶⁸ نه وي هيڅوک
 پتن په اورتل سوځي اوس پرما خواراغي وار
 ستاد بهار بلبلان شيرين زبان دي گويان
 ليري دي گرزني زاغانو گل تي⁶⁹ نه وينم لار
 رنخوريم زما مقصود هته بي همپش موجوده

⁶⁴ په اصل کې ورته ليکلي دي: از شهر دنيا و آخرت گذر کن.

⁶⁵ په اصل کې ورته کښلي دي: مراد مجلس مشاهده ميباشد

⁶⁶ په اصل کې ورته کښلي دي: سامع قرآن شاهاشو بمع عمل صدق

⁶⁷ په اصل کې ورته ليکلي دي: تاج

⁶⁸ بي = به بي

⁶⁹ تي = ته بي

د ملا امیر دیوان

دواله تاغ—وارمه پردردی پروت یم بیمار
غمازه مه ک—په هی هی نه پېژنې خپل پردی
زه دې دښمن گ—رندی مخ له درخم په تلوار
ستادهجران تلخگی پ—رملازم شبخیزی
برمن مکن ستمی ع—اشقان هست ناقرار
ستاد وصال په هوا س—رگردان یم ترآسیا
من چه ک—نم صنما پروت یم دا ورپرانگار
ربه په روی دحبیب ما ک—رې غالب پررقیب
تویی گل من عندلیب نیست م—رابی توبکار
چند س—وزم درآتش ترا باشد این روش
من غ—لام خدمتش م—ران مارازدیار
ملا امیر هست ف—قیر م—رید شیخ کبیر
م—راتوبه برتقصیر عفو خ—واهم زغفار

خ—م زلف تو پیچ و تاب لکه م—ار
ع—اشقان هست تشنه لبه دیدار
مجروح شد دل م—ن زدست جان ای صنم
که دیدار را ک—رې یاره زما دوا دپرهار
موس—م گل گل ، گل میشود شکوفه
غفلت مکن ای بلبل آمد بتون—وبهار
چه گناه ک—رده عاشق دل و جان برده معشوق
امانت کی میدهی ، دلبره و ک—رپه تلوار
هست خندان دل—برم ن—ظر بمن فگند
شب و روزم انت—ظار که را بنکاره شی نگار
سرگردان ش—وم دلبر استاد دیدن په هوا
دیدار بمن کن ع—طائی د کفار وده نار

د ملا امير ديوان

(ملا امير) غلام د دلبر ستاد درگاه خاکستر
ربه زاري کومه مران زکـوچۀ دار

ستا په عشق کښي قبلـوم د خان پېغور
هيڅ باک نشته که بر منډ يـم که سرتور
نام وننگ راڅخه ورک شو ستا په مينه
اوس د عشق پـرآس همپش يم زرین سپور
د دنيا کور که خراب شي نقصان نه ده
خدای دي نه کاندې خـراب د عقبا کور
د نيکۍ په زراعت که ځان کړې ستړي
پاک الله به شي خوشـحاله هم غمخور⁷⁰
خـوی د ترکو دئ چپاود عاشقانو
عاشقان واره مـغموم په غـم نسکور
رقيبान راتـه ولاړتـوره په لاس دي
نه بېرېم خدای را کـړي د عشق اور
که يوزخم د خـطار ابا ندي جوړ شي
په يوه گذار هـزار کـرم شل او کور
که محـرم زه د دربار دخپل اشناى شوم
په کار نه لـرم جنت حـور غلمان نور
هغه څوک چي مستغرق في الفيوضات شي
ځان کـړي پتـه د زمانې دشـر و شور
يوگوره، يو بوله، يو وينه، يو غـواړه
(ملا اميره) يک بين شـه نه بي شب کور

ستاد عشق په شراب گـرم زم مست خمار

⁷⁰ غمخوره يې په اصل کي کښلي دي: نبی علیه السلام

د ملا امیر دیوان

له ماورک خان و جـــــهان شوهم قرار
راشـــــه ونیسه خیرد عـــــاشقانو
چي حیات دي که مـــــمات دي که بیمار
ستاد عشق په رنگ مي ســـــور درون بیرون ده
نه پـــــوهېرم چي لاله شـــــوم که انار
ستاد درخـــــاوري به کرم په سترگو پوري
خپل چشـــــمان روښانوم له گرد غبار
بې تکلیفه مي نارې دي په هررنگ کښي
دهـــــو او از نغمه کړي واره وار
د تـــــوبې ونه که هر خـــــومپوه داره
ز مـــــاديار په رنگ به نه وي مپوه دار
که وفا کړې که جفا کړې مـــــراد (دي) خپل ده
ستا جفا ده سخته گـــــرانه دو فایم طمعدار
عـــــاشقانو خان سپارلی پر خپل یارده
(ملا امیره) خان سپاره پر حق ستار

خان بیغم کـــــر په له دنیا خخه لکه مـــــر
ستاد روح شـــــهبا زگذر که تر عرش لوړ
دا خلاص پـــــرمیدان باندي شه محکمه
بې اخلاصه و شیطان ســـــرې شو خور
ربه راکاندي تـــــوفیق پر طاعت باندي
د حساب په روح مامه کـــــرې په خط پر
غریبي د دنیا بنـــــه ده تېرېده کـــــرې
دمحشر په روح مامه کـــــرې غریب اړ
ستاد ربارد عـــــامو خاصو ، منعه نشته
زه در تلمه رقیب کـــــرم په بد ککر

د ملا امیر دیوان

تشنه لب یـــم دوصل جامونه راکړه
ماسیراب کړه تردنمن مې کـــړه ته لوړ
چي هـــجران دي دوصل له مخه راغی
بې زحمته هنجه وړای نه شي کاکـــړ
هـــرسړی چي کسب وکاندي هلاک شي
په دهان کښي يې هـــرشى وي لکه گوړ
ســـتادربارده دپاکانو وډنيکانو
(ملا امير) ده گناه کار په گناه خړ

راشـــه زما دزړه همدمه وکـــړه ناز
لـــه رقيبې مې زړه تلـــخ ده لکه پياز
ستامحبت مې پت پـــه زړه کښي وساتلی
په آخـــر راخه فاش شو دزړه راز
گـــوياني له خپله ســـوزه دهرچاده
خه به وایم زمـــاهمت شو لکه باز
چي درون دچـــاپخته دعشق په اورشي
عاقبت تـــردهان وزي درپه ناز
خه بنده خـــه يې همت خـــه يې طاقت ده
چي ستادرله به درشي عـــاشق پایواز
دامید په دریاب غـــرق لکه غواص يم
در به کله په لاس راکـــړي زما دمساز
جاهلـــان مې له طاعته غافلان دي
غفلت وړي گـــويامره دي په مجاز
(ملا اميره) گـــمنامي و خاکساري کړه
خپل خـــان بوله کم ترمخ هم تر تاز⁷¹

⁷¹ تاز: یوراز حشره ده، چورچورکه (پښتو پښتو تشریحی قاموس)

دملا اميرديوان

ستا وديدته زم ساڊ پرکڀري هوس
محروم مه کپر ما غريب لکه مگس
دو وصال دباغ دي سخته گرانه لارده
گرانه نه ده چي فرياد کپر دم دجرس
ستاد ديد خيال به ونه وزي زم ساله سره
که رقيب راته غونډي کپري خاروخس
سمندرنگه ساکن د عشق په اوريم
نه په مرم نه دوتول مرمه وس
ديوسف په شان بندي دغم په شاه شوم
دو وصال کاروان مي شه ډر وډ پرپس
هر مرغه چي وي ايله په هواگرزي
چي بندي شي گالوي بسند د قفس
که وصال غواړي خدمت په اخلاص وکړه
په هر دم درته حاضر فريادرس
ستاد سترگه وکتو وايستم له حاله
پر دغه حال پېژنم کس وناکس
دا يقين ده چي دم رگ سپاره به راشي
(ملا اميره) تاله خسه خندا هوس

ستا په فضل به خلاص پرېم له خناس
تل جهاد ورسره کپر يم په هراس
زما په زړه کښي اچول د خطر وکاندي
غواړي ما کپري مسوس⁷² په ډر وسواس

⁷² مسوس: هغه څوک چي وسوسه ورلو بدلې وي.

د ملا امیر دیوان

که توفیق می خدای رفیق کر پرده باندي
 پرې بې نه ږدم بې — رگيه په خپل لاس
 چې د بنمن د چاپه کورشي حال بې⁷³ څه وي
 زما پر کور همپش ولاړ د بنمن آس
 را داخل زما په خوځونه نفس شيطان شوه
 بندگي مي په عذاب شوه وکره قیاس
 په تصدیق وپه اخلاص عبادت وکره
 ځان ساته قسوي د بنمن لـري خناس
 بنه صفا کور ره روح و زړه په ذکر و فکر
 خپل دلبر لـره ورځه صاف تر الماس
 هر عامل به جزا مومي د عمل خپل
 (ملا امیره) نیک پـرید و کره تل پاس

خدای در کورې ډېر دولت سنگ پاروس
 سـتا په زړه کښي مکان لکه پانوس
 د دولت دي هـوادار ډېر د بنمنان دي
 پسې گزني کيقباد هـم د قیانوس⁷⁴
 بنه دولت لـره زنانـوته نگاه کره
 پـر پیره شه که سردی وي که تموس⁷⁵
 تر سـهاره بیداري کره غفلت مه کره
 که غـافل شوې پرتارغ کوي خروس
 که دي دادولت نگاه کـرته باد شاه بې

⁷³ بې = به بې

⁷⁴ کيقباد: د ايران افسانوي پاچا چې وايي سل کاله يې په خورا عیاشۍ کې پاچهي کړې وه (غیاث)
 د قیانوس: یو ظالم پاچا و چې وايي اصحاب کھف دده له بېرې له بڼاره وتلي و او په غار کې پټ سوي وو
 (غیاث)

⁷⁵ تموس: د گرمۍ موسم. د کندهار پښتانه تمونښ ورته وايي.

دملا اميرديوان

مقابل دي نه وينممه چين و روس
سنگ پاروس که داخل په لوی بازار کړې
خدای به درکړي خوشحالي تـر نو عروس
تکلیفات دشـر عي پند پر خپل سر کړه
(ملا اميره) بي تکلیفه لرگی نه کپړي ابنوس

په صیقل سـره گناه کـر په دزړه تراش
د توحید پـه نور غایب کـر په بد خفاش
که صادق یې امـر ونهی کـر په محکمه
په قـرآن کي نقش کـر ی دئ نقاش
خـو باطله مـد عا د بنمن نه کـر ی
مـد عا د بنمن دئ پـه شرعه پاش
ته آئینه دشـر ع نسه⁷⁶ و خپل مخ ته
ستا عیبونه به بنـکاره شي بي تلاش
هـر بنده چي پـه اخلاص بندگي نه که
په قیامت بـه شرمنده وي مخ یې خراش
هـر بادشاه چي پر سپاه دولت بسیار کړي
هـر سپاهي وي تېر تر سرهـم تر معاش
(ملا اميره) دون هـمته تـر هـر چا یې
هسي کم یې د دنیا تـر ادنی ماش

په حصول دمقصود تل گـرزي دروېش
پرې بـه نه زدي خپل مقصود په زړه دلرېش
ترک وهـلې ده دنیا دخدای دوستانو
تر دنیا تېر شـو و محبت دخدای ورپېش

⁷⁶ نسه = نېسه

دملا اميرديوان

بي له جذبه دوه جـــــهان كله هېرېږي
که مـــــجذوب شوې له تاپاته گاوومېش
طـــــريقه و عشق ته جذب الهي ده
ته عـــــاشق يې که رب جذب کئ⁷⁷ درپېش
که عاشق شـــــوې دغه لوی فضل درب ده
دا ســـــم ذات په تبغ زخمي زړه همېش
دخدای اســـــم ده سا کرتابه مسکور کړي
یک بيني ویک خـــــواني به کړي ستاکېش
متنفر به له مـــــخلـــــوق ظاهرباطن شي
کع دي ياروي که اشـــــناوي که دي خوېش
بڼه بيان د جـــــذب عشق ده مـــــومنانو
(ملا امير) يې بيان وکئ⁷⁸ خيراندېش

په خپل ژوند چي خپل يار نه کړې فراموش
خپل يار بـــــوله تابه کاندې زرین پوښ
و عـــــاشق ته دمعشوق صفت شکروي
په ظاهـــــره وي آرام باطن پـــــه جوش
په خپل عشق دطاعت بار پرمعشوق سپک شي
پـــــروانه که ددنيا پـــــه خريد فروش
عشق هـــــغه دئ چي پر شرع موافق وي
مخاف له شـــــريعتته شيطاني حق فراموش
نه ده چا ميندلی عشق پـــــه کسب جانه
دالباس دهغه چاده چي يې رب کاندې وروپوش
دديداردي طلبگار عـــــاشق قان واره

⁷⁷ کئ = کړئ

⁷⁸ وکئ = وکړئ

د ملا امیر دیوان

همېشه وي سرگردان گرزې مدهوش
ملا امیره (که صادق یې پسه طلب کښي
شب وروزد جفازه رکه ته نشو
همېشه بیان د عشق کړه (ملا امیره)⁷⁹
په بیان کښي دي ثواب ده نه شي خموش

زما د زړه خیال تېرېده کاندې ترعرش
ارام نه که د دنیا پرفرمانې فرش
ستاد عشق له برکته مستغني شوم
دوه جبهانه راته هیڅ شوه لکه قرش⁸⁰
راڅخه هېرده رشي خوند شي په دهان کښي
نه پوهېږم چې د اتلخ ده او که ترش⁸¹
چې د عشق په اورمي سوی دل و جان ده
جنگ آسان شود اورس⁸² هم د حبش
ستاد عشق په جامو هسي مست خماریم
دنا کس اوس منت باریم هم بارکش
رقیبان راتسه ولاړ ستاپه کوڅه کښي
پرورم مانوش کړې دی ستا برش
دوي چشمانې مي خلورشوې ستاپه لوري
منتظر درته ولاړیم په جنبش
توکل پر خپل خالق کړه (ملا امیره)
خپل خالق بیاله تا کاندې سوال پرسش

79 اصل: ... ملا امیره فقیره

80 قرش: دیوي سکې نوم دی.

81 اصل: ... د اتلخ ده که شیرین ده که ترش

82 شاعر دلته (اورس = روس) له عامه محاورې سره سم راوړی دی.

دملااميرديوان

دخپل يار طلب کـــوه تل په اخلاص
خان غوټه کـــړه په درياب لکه غواص
عاقبت به در پيدا کـــړي تر سر تېره
ته به شې په دغه درکلان خواص
که دي ســـر له تنه بېل په غواصۍ شي
په عقبا به پيدا کـــړي د سر قصاص
په طلب کښي د وصال که څـــوک فنا شي
رب به ور کـــړي درجه د خاص الخاص
په تـــقوا و په اذکار زړه نـــرم کپړي
په مثال لکه چي نـــرم ده رصاص⁸⁸
راشه پر پرده دادنيا طلب ديار کـــړه
ته مسلـــم يې نه وليد بن عاص
ددنيا محبت حـــجاب ده (ملااميره)
راشه تر که دادنيا کـــړه په اخلاص

دمعشوق دربار له خـــم لـــرمه عرض
که نـــقاب له مخه واخلي سر عرض
زه عـــاشق يم منتظر ستا و ديدن ته
ستا په ديد ستا په رضا لـــرم غرض
که عـــطاراته ديدن کـــړي زما صنمه
زه خـــوشحال يم که وړيا وي که په فرض
بې له تامي هيڅ مقصود په زړه کښي نشته
پر عـــاشق باندي طلب دمعشوق فرض
عـــاشقان په هجران سوي دي دلبره
ارام نه کـــړي يو ساعت پر زمين ارض

83 رصاص: قلعي (بيورازفلز).

دملا اميرديوان

هغه څو ځو ک چي توانگر په قناعت شي
زړه يې خالص شي د دنيا له سخت مرض
دانايانو لره لراشاره بس ده⁸⁴
(ملا اميره) جا هلان دي په زړه قبض

وخپل ياروت ته ژراده زمافقط
توکل پرتا، نه پرېل چاده زمافقط
بنه مي يار بنه يې ديدارده بې مثاله
ستاديدار ته ډېره تمنا ده زمافقط
محروم ستاله ديداره هغه څوک دي
چي کافروي دي د بنمن ستاده زمافقط
تل د زړه ډېگ په جوش د عشق په اور
ترچشانو مي خوناب گاه وبيگاه ده زمافقط
پخته کار عاشقان موج لکه درياب کړي
ځني ورک ځان جهان محبت پرتاده زمافقط
منصفان که انصاف وکړي په خپل ځان کښي
هيڅ منت به نه پرتاونه پرماده زمافقط
په عالم کښي منت بار شوي (ملا اميره)
د تهمت په پېټي ماته شوې ملاده زمافقط

څو به گور زمه ژوندي پردا بساط
طمع نه کورم چي پيدا به کورم نشاط
شیرين غم په غفلت راباندي تېر شو
نه مي وکړه بنه تقوا و احتياط⁸⁵

⁸⁴ اصل: ... لراشاره بس وکافي ده

⁸⁵ اصل: ... بنه تقوا و عبادت احتياط

دملا امیردیوان

دنیا خای د کوچ و بار هیخ باورنشته
وداناته ده خـرگند لکه رباط
زندگی کـرپه واره صرف په عبادت کبني
تبر بـه شې د باد په شان پرپل صراط
هیخ عـاشق به له رقیبه و بره نه کړای
که له یار سره یې نه وای اختلاط⁸⁶
د اسم ذات په تیره تیغ کـرپه زړه دو نیمه
(ملا امیره) ډېر بـه خو کړې انبساط

د عشق بار ز مـا په شاده سخت غلیظ
راته جوړه تـما شاده بخت غلیظ
عـاشقانو ته یې دام د زلـفوا یبني
عاشق بند شـو تر دابند نشست غلیظ
بد عـمل راته رقیب شوز ما و خان ته
نیک عمل ده زمـا و خان ته تخت غلیظ
دغه تخت مي د باد شاه پر تخت بالاده
وربې نه کـرم زمـا تخت ته بخت غلیظ
راخه هېر د یار محبت کـرپه دوه جهانه
همبش سپورد عشق پـر آس یم سخت غلیظ
نن تناب دو صـال تینگ نسه محکمه
د اتناب ده ډـر د یار مـخت غلیظ
عروه الـو ثقی رب بللی خپل قرآن ده
ته عامل شه (ملا امیره) د قرآن نوشت غلیظ⁸⁷

⁸⁶ اصل: ... که له یار سره یې نه وای سروکار و اختلاط

⁸⁷ په اصل کې ورته کبلي دي: هر چه در قرآن نوشته شده است ، همه احکام محکم است.

د ملا امیر دیوان

زه طامع ییم د دیدار لرمه طمع
زه بلبل ییم د گلزار لرمه طمع
سیاحان چي سیاحت پر زمین کاندې
زه سیاح ییم د بهار لرمه طمع
جوش خروش د عاشقانوپه سینه کښي
زه عاشق د فیضانوار لرمه طمع
چي تشهیرا اختیاروي هغه خامان دي
زه پخته د گمنامیه، د قرار لرمه طمع
نابالغ فقیران ډېر دي، پيري کاندې
زه بالغ د بنه رفعتار لرمه طمع
په طریقت کښي نابالغ ډېر کسان دي
زه بالغ د طریقت ییم د دستار لرمه طمع
کمینه بنده دخداي (ملا امیره) فقیره
د تاخون په وینو سور لکه انار لرمه طمع

دلله په شان زما داده د زړه داغ
ستاد عشق له غمو، نه لرم فراغ
د بلبل په شان طلب کوم د گلو
که مي ولیدای د یار د حسن باغ
که صدف رنگه سینه شو ه د چا صافه
په صدف کښي دروښان وي لکه چراغ
د حقیقت پسر گلستان بلبلان گرزې
کله ښایي چي ورگډ به شي تورزاغ
(ملا امیر) غریب درد منده ستا په عشق کښي
په وصال سرې⁸⁸ معطر کړه جان دماغ

دملا اميرديوان

خدای دي نه کاهيخ مسلم له عشقه صاف
چي له عشقه وي خالي ، ده بي انصاف
هر مومن ايـــــمان راوړی په خپل عشق ده
د کافرو چي عشق نه و حساب نه شوه له اشرف
د جاهـــــلو رجوع کله شي و عشق ته
عاشقان دخپل زرگي کاندې طواف
له ازله قاسم کـــــري بڼه قسمت ده
کافـــــران به په عذاب مومن معاف
پرزاهـــــد و باندي سپک بارد طاعت ده
سبب داده پـــــر محفوظ بي ده عشق چاف⁸⁹
هـــــغه چاته چي طاعت مرغوب محبوب شي
داهـــــمه ده واره عشق ، و کـــــره انصاف
د زاهـــــد و کفاف قـــــوت ولايموت دي
په زيادت بي حکـــــم کبېري د اسراف
سرگـــــردان اهل دنيا دي په طلب کښي
مـــــورپه نه شي مگر خاک شوشکم ناف
خـــــدای دي صبر قناعت زما روزي کړي
(ملا اميره) لـــــه خپل نفسه کړه خلاف

که صـــــادق بي له گناه کـــــره خان حنيف
په تقوا و عبادت کـــــره نفس ضعيف
دنيکـــــان و محبت د خـــــان عادت کړه
خـــــدای دي نه کاندې گـــــمراه د چا حريف
د جاهـــــلو له صحبت به بـــــعيد گـــــرزه
په صحبت بـــــه دنيکـــــان و شوي لطيف

⁸⁹ ښايي چاپ وي؟

د ملا امیر دیوان

عشق بازي له میانه واخـــــــــــــــله که دانایې
 په خپل ځان کـــــــــــــره جامه د عشق لفیف
 پـــــــــــــه ویل دمحققانـــــــــــــو فـــــــــــــهم وکړه
 هـــــــــــــرگفتن یې تـــــــــــــرمرجان و در ظریف
 هـــــــــــــرکامل له خپله ســـــــــــــوزه تصنیف کړی
 ناقابل ده (مـــــــــــــلا امیر) کـــــــــــــوي تصنیف

ماچي و خوړل ديــــــــــــار د لاس تریاق
 راخڅه ورک شـــــــــــــو و وخت د صبح ودا شراق
 ستاله حبه ما سیواشوه فـــــــــــــراموشه
 بیا پـــــــــــــه یاد دیار شیرین دهـــــــــــــان بزاق⁹⁰
 سرگردان و پای دوان شوم په عالم کنبی
 د عشق آس می خابک ولید تـــــــــــــر براق
 چي وصال می د دلبری په کـــــــــــــوڅه وشو
 دا خــــــــــــلاص پــــــــــــرمیدان پاته شومه طاق
 له هـــــــــــــغه پس خوشحالی شوله راپېښه
 بیامی ولید ځان جـــــــــــــهان شومه آفاق⁹¹
 په ظاهـــــــــــــر صورت مشغول یم له عالمه
 ذمیمه شـــــــــــــوله بدل پـــــــــــــه نېک اخلاق
 (مـــــــــــــلا امیر) ده مـــــــــــــدرس د عشق په علم
 دهـــــــــــــر بیت ثواب دې⁹² ډېرشي تر عتاق⁹³

ســــــــــــتاد وصل د گلشن زمــــــــــــاشتیاق

⁹⁰ بزاق: دخولي نارو ته وايي. کله کله دخولي په معنا هم کارېږي.

⁹¹ په اصل کې ورته کنبلي دي: برهوش آدم

⁹² دې = دي بې

⁹³ عتاق: د مينځواو مريانوا آزادول

د ملا امیر دیوان

څه به وایم د هجران د لوی فراق
زه تر سرو ترمال و خپل جانان ته
خدای دی نه کاندې زما قول په نفاق
په ژراسره زما بوتي کاني ژاري
خلاف نه ده دمعشوق عاشق مشتاق
بد عمل زما حجاب دیار له مخ شو
ورکبده دي د حجاب په نیک اوراق
د توحید په دریاب غرق شه حجاب نشته
بسه وصال به دي روزي کاندې رزاق
د قسمت برخي و هر چاته رسپري
منتظ ورت ته ولاړ دي تمول عشاق
دوه جهان چي له تاهیر شوه (ملا امیر)
څه په کار دئ خراسان ملک د عراق

بې جذب الهي به څوک پیدا کړي د زړه چاک
هغه به مجذوب کړي چي یې رب که سینه پاک
عامل د شریعت شه ته خضوع و انقیاد کړه
تمثیل دامرکاندئ زیاتي نه لری هیڅ واک
که فضل درب وشي تابه کي⁹⁴ شاه شاهان
رتبه د عشق به در شي تابه کي⁹⁵ خس و خاشاک
هغه (مي) بختورده چي دی تېر تر نام و ننگ شي
محکمه شریعت وي پخپل دین کښي وي چالاک
د عشق مثال غمی ده دوه جهانه قیمت نه دئ
فرض (بي) پته بده دي چي له تانه شي بېباک

⁹⁴ کي = کړي

⁹⁵ کي = کړي

دملا اميرديوان

گوره هرزارع چي تخم خرڼه که په مخکه
حرام باندي خرمن دئ هم ثمر و هم خوراک
حال داليا و گذشته و وپسه داشان و
په درون کښې جوش خروش ودهيچانه و ادراک
خامان هغه کسان دي چي ظاهر جوش و خروش وي
نه وي دی تېرشوی ترننه سره افلاک
روح دده محبوس وي په ناسوت په ملکوت کښي
ذيقه يې سينه وي غريب گريزي گربوان چاک
خپل نفس ورته وایي تر تانشته (هيخ) ذاکر بل
که دی په داغلط شوتلخ يې کئ شیرين باغ ناک
بسکه (ملا اميره) خه ويل دي ترخوله خېڅي
فقيران دز مانی دي مبتلا خه ورته شاک

من و عن د کتاب ورک دهغه چاشي
چي د عشق دودونې⁹⁶ برشي تر د اووه سماک
درې ذکره په حديث کښي بيان شوي که خبر يې
يومي لساني دوييم قلبي دريم روجي ثناک
لساني مي لقلقه ده قلبي ذکر و سوسه ده
روجي مشاهده ده در سول په قول پاک
فرحت در روجي ډېر دئ که پورورغي سالک
پر (ملا امير) چي راغي همپشه ده فرحناک

هرمريد دي خپل شيخ بولي پير کامل
تابه کاندي و مقصود ته پيرو اصل
سست يقين که مريد دي دواصل و که

⁹⁶ دودونې = دودونه ئې (لوگي ئې)

د ملا امیر دیوان

دی به پاتنه معرا⁹⁷ شي بي حاصل
اول شرط دمريدي مي خپل يقين ده
که شرط ترک شي مشروط پاته شي عاطل
پرنواقص که کامل يقين خووک و که
ستاد پاره به ناقص پير شي کامل
هرمريدي و خپل شيخ ته تسليم کاندې
په دغه تسليم به شي بالغ عاقل
جماعت ورد وظيفه پرخان لازم کړه
تقوا خووی کړه دگناه نه شي عامل
دسلوک بيان مي کړي په پښتو دئ
(ملا اميره) فرق کوه دحق باطل

رانبکاره شواشنای حسن جميل
محسنات ددنياشوه خووار و ذليل
بنايستي ددواړو کونوسرکوزي که
چي بي وليدزماديار حسن اصيل
په کامل صفت موصوف زما دلبرده
خووک به نه وکي⁹⁸ سيالي کثير قليل
ترچشمانومي خوناب ستاله فراقه
نه په وهېرم چي قصير شي که طويل
په طلب دخپل جانان يم سرگردانه
پرې بي نه ردم که غرق شم په رودنيل
سرو مال زما فديه ترخپل جانان ده
(ملا اميره) صادق شه مه کړه تعطيل

⁹⁷ معرا: لوخ لپې

⁹⁸ وکي = وکړي

دملا اميرديوان

ستا و وصل ته حيران ده زمادل
شين توتي دگلستان ده زمادل
له فلکسه سنگ رېزي راباندي اورې
سرگردانه پرزمين هم پراسمان ده زمادل⁹⁹
خوب خندا راخخه ورک ديارپه مينه
خودبه ژاري په طلب دخپل جانان ده زمادل
پر عاشق دمعشوق کله دلسوزي شي
دلسوزي مهرباني ته نگران ده زمادل
غم دعشق راخخه هېرکړه نورغمونه
ستاله غمه سرگردان هم نالان ده زمادل
دظاهردنمن که زرتوري په لاس وي
هيخ باک نشته په عذاب له نفس شيطان ده زمادل
بندي کړي دي دهجرپه زندان يم
متنفردله اختلاطه دانسان ده زمادل
خان ملبوس دېپې ننگيه په لباس کړه
(ملا اميره) له جهان خخه ترسان ده زمادل

دساقی له برکته ملک گلزاروینم
پررگلانود بلبلوچونهاروینم
زه بلبل ستادگلشن ییم بل گلشن خه کوم
خزان نشته ستاگلشن همپش بهاروینم
هرگلشن لره خزان شته له فلکه
په امان زه ستاگلشن له هراضراروینم
عاشقان مي بلبلان دياردباغ دي
ساکنان (مي) عاشقان زاغان فراروینم

⁹⁹ تردې نيم بيتي وروسته دوهم نيم بيتي څلورڅپي زيات دي.

د ملا امیر دیوان

نوشته مي پر محفوظ دفتر د عشق ده
تسلسل د عاشقانواريه واروينم
مومنانو مومني په عشق پيدا كړه
په عقبايي لويه گټه د ديداروينم
له ديدار خخه محروم ټول كافران دي
عشق بي نشته دوى مقهوره د قهاروينم
بسه شيرين بيان د عشق ده (ملا اميره)
راشه وخت كوتاه دئ اوس تلواروينم

خدای را كړي پاكيزه دين د اسلام
دغه رحيم درحمان ده لوى انعام
جماعت مي طريقه د پاك رسول ده
خبردار شه لومونځ ونه كړي بي امام
تاركان د جماعت به شرمنده وي
په عقبابه مختورن وي هم بدنام
تل درود واسـتـغفار وايـه په ژبه
شفاعت به دي روزي شي دنبي خير الانام
توكل تقوا همپش پرځان لازم كړه
د بنمن بند كړه د خضوع په محكم دام
بيامنقاد د خپل پادشاه شه كه دانايي
محكومي ته همپشه كړه د حكام
(ملا امير) غريب دو عاگوى دهر مومن ده
خصوصاً د خپل پادشاه هر صبح وشام

ديارديد لره ورځم بي پروبال يم
له ديدنه بي شرمم بې جمال يم

دملا اميرديوان

زه غلام ييم بېکاره ديارپه کار کښي
کم همته بد هنره بد خصال يم
بندگي دي قبلوم پر دوه چشمانو
ياره ته مي کړه قبول زه ډېر ملال يم
رقيبانو سرگردان کړم په عالم کښي
ستادربار لره درخيم بند په جنجال يم
درقيب له هـمراهي مي سل توبې دي
ناديده يار مين کړي پر شين خال يم
کيمياگر (دي) دکيميا په طلب گريزي
ديار وصل زمـا کيميا په قيل وقال يم
عاشقان کيمياگران طلب ديار کړي
که غافل شوم له طلبه بد فعال يم
د تغير تبديـل لار نشته زمـا ويار ته
په طلب بي دوصلت و دوصلال يم
حيران پر مه و خان (ته) و جهان ته
ولي ورک خان و جهان شوي کمال يم
زه منکر له بندگي د نفس شيطان يمه
(ملا امير محمد) بنده د ذوالجلال يم

په ظاهر غريب مـلا باطن ملنگ يم
په اسم ذات سره خوشبويه تر لونگ يم
لـوی اقليم د مومن زړه ده بي پايانه
وربې¹⁰⁰ نه کړم له غماز سره په جنگ يم
که لښکر د دښمن ډېر ده هيڅ باک نشته
پنځه غشي مي په لاس ناست پر پلنگ يم

¹⁰⁰ وربې = ورپه بي

دملا اميرديوان

پنڄه غشي مي پنڄه فـرض لمونڄونه
که ماتينگ کـر هـه ولاڙديار پرتنگ يم
ديارنگ مي جـماعت دپاک رسول ده
مومنان بي¹⁰¹ تينگ ووه ناصح لنگ يم
پاک مسجد مي ده پالنگ مورباندي ناست يو
پرې بي نه ږدم که هرڅوپه صورت خورنگ يم
که وصلت له ياره غـوارې لارده ده
که مي تينگه کـر هـه دالارباد شاه اورنگ يم
افضل کړي خدای زمـوردين ترکل اديانو
که عامل دشريعت شـوم زه خوشرنگ يم
ستاد عشق له زخمه سورلکه سورگل يم
عاشقان دي واره سره ، نه چي زه رنگ يم
دو وصال طلب لازم پرمـا غريب ده
دهجران په اوردي سوي خـوار پتنگ يم
همراهي دي دينانوپه کارنه ده
بهتر داچي له بي دينوڅخه پرڅنگ يم
که رویت مي په نصيب ستاله جمال شي
خوړند سره همپشه لکه متنگ¹⁰² يم
دسراج الملت والدين بنه دبدبه ده
(ملا امير) دده دو عاگوي نه دپرتنگ يم

کباب کـرې دئ زمـازره اوردهجران
دغه اورهـجران ديارغوارم تاوان
په عـوض کښي وصال غـوارمه جانانه

¹⁰¹ بي = به بي

¹⁰² متنگ : کمند ته وايي (ظفر اللغات) او کمند دلومي په معنا دلته له بيت سره سرلگوي.

دملا اميرديوان

که وصال معاوضه شي نشته زيان
معشوقه له عاشقانو حجاب نه شي
دا ادب ده د عاشق معشوق ترميان
که عاشق لهره سل روح د خان پيدا شي
همگي به کي¹⁰³ فديه تر خپل جانان
په دنيا کښي بي بل حب و مقصود نه وي
کل مقصود بي وي دلبر، ژاري حيران
هغه خوک چي په نظر د معشوق نیک شي
بيا بي سپورکاندي د عشق پر آس دوان
د دنيا نام ننگ واره خني هېر شي
پروانه کړي د دنيا په سـود و زيان
کل همت بي وي مصروف ديار په حب کښي
بل حب نه کړي صادقان دي عاشقان
په بيان د عشق شيرين مي روح و جان شو
(ملا اميره) درپاشه پرسپين ميدان

ستاله غمه راته اوردي کل زمين
بي مثال ده زماد لبر مخ بي رنگين
محبت زما و سـيله ده و وصال ته
رقيبانه و راته کړي دي کمين
بل اسباب د عاشق نشته بي له عشقه
د عشق اور په و سـوخي رقيب لعين
بي تکليفه هېڅ قاصد مقصود نه مومي
سرگردان دي قاصدان په زړه غمگين
اومي غوښي چي په دېگ کښي جوش ونه که

¹⁰³ کي = کړي

دملا اميرديوان

وېې نه خوړي که غني وي که مسکين
چي پخته د عشق په اور کښي عاشق نه شي
حساب نه ده په رتبه دکاملين
د خامانو خامکاري سوزو وگدا زده
تل به ژاري دی بعید وي له تمکين
په بيان د (ملا امير) هغه پوهېږي
چي سالک وي پخته کارزړه يې وي سپين

په تناب د زلفو بنديم د جانان
نه خلاصېږم که بنډمه دوه جهان
هيڅ مي وېره له رقيه غماز نه شي
پر خوان وينمه پيره د تور زلفان
شش طرفه فيوضات د جانان اوري
خالتي نه ده هيڅ آفاق زمين اسمان
عاشقان همېش په غم کښي خوشحالي که
وصال غواړي پروا، نه کړي په هجران
که نن گوري تورو سپين ديار په خط کي
ته عامل شه همېشه گرز ترسان
نه حسب نه به نسب د چاپه کار شي
چي حاضر شي دمحشر په لوی ميدان
خوشحالي دنیک عمل ده ونيکانو
بد عمل به غمگيني شي دعصيان
که رضاد جانان غواړي رضا پرېږده
که جانان له تارضا شوڅه په کار حورو غلمان¹⁰⁴
درضادي طلبگاره خو اړبنده يم

¹⁰⁴ دانيم بيتی ترنور وڅلورڅپي اوږد دی.

دملا اميرديوان

(ملا امير) ده گناه کار غواړي غفران

چي خالق تخليق وکړئ¹⁰⁵ زمـــــاد ژوندون
بيا عاشق يې پر خـان کـرم راغی بېلتون
په خپل عشق سره طالب زه دوصال شوم
شب وروزيم سرگـــــردان په جگر خون
نه پوهېږم زمـــــاپه باب قلم څه کنبلي
چي يو غم وي نوشته که په زرگون
که مي ورکه خو ب خندا شوه ستاله حبه
په کار نه ده دي د دنيا پر نعمتون
نور غمونه راڅخه هېر ديار غمو کره
يار نيولی دئ له مخ ســـــل حجابون
محرمات شېهناک شوه سل حجابه
له مذکور ه تقوا کاندې صالحون
په نصيب د عاشقانـــــو عجز و نيا زده
ديار حبه د عاشقانـــــو د ژوندون
تل مشغول ديار پـــــه وصل صادقان دي
سمندر غـــــوندي ساکن اور يې مسکون
تمام صورت مي ستاد عشق په اور کباب شو
(ملا اميره) تالـــــه اور د عشق صابون

معشوقـــــان د عاشقانـــــو قاتلان
بې تقصيره ځني يـــــوسي دل و جان
په عالم کنبې سرگـــــردان گريان وي
بيا يې قـــــوت وي د زړه وينه دخپل ځان

¹⁰⁵ وکړئ = وکړی

د ملا امير ديوان

ځني ورک صبر و سکون ديار په مينه
همپشه يې او بڼه کي ځي تر دوه چشمان
بې غمي شي پرحرامه په دنيا کښي
د فراق او بڼکو تر ځان وگرېوان
دوه جـهـانه ځني هېر شي بې دلـبـره
سرو مال کـري صدقه تر خپل جانان
په کـوڅه ديار ولاړې نام و ننگ وي
مـرتـبه يې وي بلنده تـر اسـمان
په اول کښي محبت بيا گـمـنامي ده
(ملا اميره) گـمـنام شـه که يې پوهان

له هـجرانه همپش ژاړم پـه نارو
ديار ديد پر مـاشيرين ، تـرقـند مسرو
درقيب پـه محبوسـي بـه هيڅ بندنه شم
زه محبوس يـم دخپل يار پـه زولنو
چي يې تـوري زلفي بيا پر مخ خپرې کړې
عاشقان سينه سوزان په اند پښنو
رقيبان يې راتـه کښېنول په څنگ کښي
اوس مي ولي په تـکـر و¹⁰⁶ په سنگ رېزو
بـد بختي درقيب داوه لـه اوله
چي يې ذات دده پيدا کـر لـه اورو
بيا يې وکـر تـکـر پـه سجده کښي
په کار نه شه عبادت دډېر کلو
رقيبان مي دښـمنان دپاک ايـمان دي
(ملا امير محمد ه) ځـغـله پـه گامو

دملاميرديوان

خال دي ايڻسي دئ پــــه ميان کڻبي دابرو
 نن مجنون غوندي عــــذاب کڙمه ليلو
 ودربار ته دي ملنگ پــــردوهه ناست يم
 ولاڙبه نه شــــم مگر ديدرا کڙي خيالو
 منتظر دي دديــــدن لکه بلبل يــــم
 خوبه گــــر زمه محرومــــه له کتو
 ياره جــــوره شکوفه پــــه زمستان کڙه
 اوکته نه وي جان دــــم غ مي کڙه خوشبو
 جــــدايي ديار ترخه وصال شيرين ده
 که يــــوخله وصال کاندي نن پېرزو
 عــــاشقان دي شهــــبازان ديار په مينه
 سرگــــردان دي پر زمين پرلــــو يو غرو
 ربه روي ستاد دوستانــــوم ي دروري
 عــــاشقان کــــه منور په انوارو
 ستاد عــــفو مقام پت له هــــره چاده
 (ملا اميره) عــــفو غواړه په زارو¹⁰⁷

زمــــاپه زړه يارد عشق اورولگاوو¹⁰⁸
 بيايي روح راخه يووړ غم يې نورولگاوو
 خوشحالي د زندگي را پوري غم شوه
 غم يې درونده هجران زور پر ما پورولگاوو
 د نفس باغ مي ســــتاد عشق په اورايره شو

107

په مقطع کي لږ څه تصرف سوي دئ. په اصل کي داسي وه:

ستاد عفو مقام پت له هره چاده زما دلبره

ملا اميره عفو غواړه په چراو په زارو

108

شاعر (ولگاوو) دخپلي لهجې سره سم کښلي دئ اوسنی ليکدود يې (ولگاوه) دئ.

دملا اميرديوان

یک بینی یکجہتی بیا پرما زروولگا و
 مجوف زرگی می دک پسه سل فکرو و
 دتو حید په نور شو دک عجب بی شور و لگا و
 رقیبان حیران ولا پرزما و حال ته
 دتو حید نور می پیره په رقیب اور و لگا و
 دمعشوق پسه طلب ستړي عاشقان ده
 (ملا امیر) می په طلب سرخیل گورو لگا و

راشئ — مونا نو دخپل رب ثنا گو بی کوو
 محکمہ پر خپل دین شو و باد شاه ته دو عا گو بی کوو
 راغلی اروسان دي دوی و مور و ته حیران دي¹⁰⁹
 غیرت د دین به و کړو مور به هم پهلوانی کوو
 حیات دي ز مور باد شاه و ی کل اسباب برابر وینم
 قتل به کفار کړو مور پردوی شمشیر بازی کوو
 پر خلافت د چار یار دي محکم ز مور باد شاه و ی
 مغلوب دي کافران شی چی پردوی مور غالبی کوو
 بد بخته کافران دي نا امید له قرآن دي
 فتح به خدای را کړي د قرآن مور پیروي کوو
 انگریز که اروسان دي ز مور جنگ خنخه ترسان دي
 مومنان ټول شیران دي اوس پردوی به چا بکی کوو
 ترسان می اروسان دي دلا وره مومنان دي
 غازیان منتظران دي مور دوی ته کار سازی کوو

¹⁰⁹ دامیر حبیب الله خان په وخت کي افغانستان ته دروسانو دراتگ خبره له تاریخي مدار کوسره سمه نه خپزي. دشاعر مراد به یا په سیمه کي د بلشویکي نفوذ دخپریدو خطروي اودی به بی دروس د تجاوز په نامه تعبیروي او یا به نو پردرد باندی دروسانو پوځي تبری ته اشاره وي. دغه واقعہ د غازی امان الله خان د پاچهۍ په اووم کال پېښه سوې ده (۲۷ قوس ۱۳۰۴ ش) او په دې ډول نو تر دغه کاله پوري دشاعر ژوند هم یقیني کېدلای سي؟

د ملا امیر دیوان

کفار که هر خوډ بردی د دین عقل بی هېر دی
بې جنگه بې نه پرېرېدو د خپل دین مورغاوري کوو
قاتلان که مقتولان شو که پاته پر میدان شو
سو د منده مومنان دي (ملا امیره) مو عظمي کوو

تريوسف ډېر بنایسته زمـوړ پيغمبرو
ستاره ورته عاجـز شمس وقـمرو
غلبه دنـوړيې تېره تـر هر چاوه
په خـوبانو کښي خرگند لکه زیر لـمرو
دو حدت له باغـه درخته رانـبکاره شوه
نه بې مـثل پـرزمین لکه نـبـتـرو
د کـمال پـه مېوه پـره دغه درخته
مـومنانومي نوش کـړي بـه ثـمرو
شاکـران د دې مېوې بـه سـر بلندوي
تورزا غـان له دې مېوې خـخه کـورکرو
مومنان دي خدای غافل په دین کښي نه کړي
غـافلان لـه خپله دینه گـاو و خـرو
د طاعت بارچي بابا آدم پـه شاکـر
مـومنان بې¹¹⁰ قبلوي بارد پـدرو
مـومني ده نیکنامي د عـقبا گـته
مـومنانو تینگه کـر په که مي ضررو
د نبي پـردین ثابت شـه (ملا امیره)
سپي رقیب ثابتـه نه شـو لوی خـطرو

ته آئینه دشـرع نسه¹¹¹ و خپل مخ ته¹¹²

د ملا امير ديوان

ستا عیبونه به بنکاره شي ته نیکبخته که بدبخته
 نبسه طاعت و بندگي د پاک الله کړه
 له ریا څخه ځان ساته ، نفس بدبخته
 سره اورونه دي په لاس د د بنمنانو
 ستا طاعت و سر و مال سوځي یک لخته
 ستا په بڼهر کښي بڼه کوته په دولت¹¹³ ډکه
 بېغم نه شي د بنمن ستاده په زړه سخته
 که ولاړ خپل کوته وي تر سهاره
 اوس باد شاه يې گوياناست يې پر خپل تخته
 د تقوا تبغ په لاس ونیسه محکمه
 درایله به کي¹¹⁴ د بنمن ستا تخت و بخته
 سرگردانه له خپل نفسه ډېر عالم ده
 (ملا اميره) جهادي شه مې پرېږده گرم ويخ ته

د دنیا که جستجوی پردا جهان که¹¹⁵
 که خدای هېروي آخرت لره تاوان که
 پر جهان باندي ژړا دیار له حبه
 دا ژړا د محبت دخدای دوستان که
 چي د عشق په تبغ يې غوڅ د زړگي سر شي
 د فراق په اوبنکو تر ځان وگرېوان که
 د صادق عشق ژړا ده پخپل ځان کښي
 که مخلوق ته شي ظاهر د ځان نقصان که

¹¹¹ نسه = نېسه

¹¹² دا غزل په اصل کي د (ت) په ردیف کي . ماد (ه) ردیف ته را نقل کړه .

¹¹³ دولت دلته د دنیا په معنا راغلی دی .

¹¹⁴ کي = کړي

¹¹⁵ که = کا

دملا اميرديوان

دين دنيا سره ضدین (دي) هيڅ شڪ نشته
په يوه ځای اورا و به کله مکان که
دادنيا که پخپل فکـر گلستان کـرې
عاقبت به يې خراب دمـرگ خزان که
منزه دئ عشق د نفس له خـوی خصلته
دامشکل ده چي ديده څوک بې چشمان که
جاهلانـو په دنيا دين بدل کـرې
ددنيا هـر پرده نه که دين نسيان که
که دانايي پـر خپل سرنيسه لاسـونه
وجاهل ته نصيحت ډـر عالمان که
ناصحان که نصيحت د دين بيان کـرې
(ملا امير) به يې قبول پر دل و جان که

محبت د خـداي دوستان بې خـداي نه که
په يوه زړه کـنبي به دوه محبت ځای نه که
په ظاهـر وړي له عالم باطن له حقه
مشاهده يې له خـدايه بل رای نه که
چي توانگـرد قناعت په خـزانه شي
هيڅ کـذربه د غنيا نو په سـرای نه که
احتياجـي بې خـپله ربه د بل نه که
روح و جـان به بې له خـدايه فدای نه که
عـاشقان دي طالبان ديار د و صل
که و اصل شي و معشوق تـه وای وای نه که
په کـوڅه کـنبي د معشوق حيران و لاړوي
خوښ خـرم وي په حيرت کـنبي هم تلاي نه که
حال و قـال دي موافق شه (ملا اميره)

دملا اميرديوان

سالکان دي خدای خودبين خود نماي نه که

جام دمی پياپی نوش کره ما په ذوقونه
زړه مي سوری لکه نی پسه نغمو او ازونه
يار زمبابې وفا پسه جفادئ عالمه
نقصان کل زما خپل دگنانه دريا بونه
يار مي گل زه بلبل پسه ژر ايسې مرمه
د بلبل سينه تل ترختلي خارونه
دلبري دلجو يي رهبري دي غوارمه
که ما خلاص په اخلاص کړې دغم له بارونه
ما غريب کره بعیدله شیطانه شديد
بدلوي سودايي پسه دنيا جنتونه
ما مريد کره قریب دگلشن عندليب
ستا حبيب ستا مجيب پر بنندم سر مالونه
بڼه جلال بڼه جمال شين دي خال ده صنمه
په ظهور دي خراب د کفارو ملکونه
ستا نظر شوو خنجر په مجروح مي خگر
سپين دي غاښ و انوار په روښان اسمانونه
ستا صديق ستا رفيق تر هسه و شفيق
يار غار دسردارد هجرت په مز لونه
پتول و خوبان افضلين مي جانان¹¹⁶
به تری مه تری په آیات حدیثونه
ستا ابلق تر فراق و تپرشوی مطلق
ناز بردار ، راز کردار تر جمله حجابونه

116 دانيم بيتی په لږ تصرف را نقل سوی دئ. په اصل کي داسي و:
پتولو خوبان پر ماگران افضلين مي جانان

دملا اميرديوان

دا بيان شـوعيان د(امير) پـه زبان
خـوش لسان درفشان دجانان صفتونه

د عشق اورمي پـرزړگي وکـړه پوښتنه
زما پر حال په چابکي وکـړه پوښتنه
شپږد اغـونه عشق را کـړي پرسينه دي
دا زخـمونه دمـرگي وکـړه پوښتنه
ورنـخـورتـه که دوا دديدن ورکـړي
زما دوا ده پر هېزي وکـړه پوښتنه
بيکاره غـلام دياريمـم ورته ژاړم
نن د غـلام پر بېکاري وکـړه پوښتنه
هيڅ حاجت زمـا په کار و خدمت نشته
زما ژړا يار خـوښوي وکـړه پوښتنه
درقيب دلاسه ډـر پـه زړه غـمجن يم
نن زما پر غمگيني وکـړه پوښتنه
عشق جـهـاز شو گـډ يې کـړم په محبت کښي
ته مـهـريان شه پر غرقـي وکـړه پوښتنه
(ملا امير) پـه سپينه زېره تل ژړا کـړي
راشه زما پر غريبي وکـړه پوښتنه

الماسي خنجر پـه لاس زمـا د دلبرده
عاشقان پـه قتلوي دا يې هنرده
چي په برخه يې خـواري د سوزگـدا زشي
خـود به ژاړي چي زخمي يې د زړه سرده
هـغه خوک چي وي بېغم ديار له فکـره
سـرې نه ده پـه مثال دگاو خـرده

د ملا امیر دیوان

دمحبت په اوربې سوي په کلونو
چي وصال راباندي راغي نن اخترده
غلامي مي په اخلاص دکامل وکړه
اوس ماډون شوم دکامل هسي نظرده
وخادم ته دمخدوم فيض رسېږي
هيڅ شک نشته درسول دخولې خبرده
عاشقان (بې) وديدن ته هوسېږي
ځني پاتسه نام و تنگ وسيم وزرده
صادقان ديارپه مينه هغه څوک دي
چي په لاس (بې) همپشه دعشق دفترده
عاملان دشريعت مي فايضين دي
پاک الله ځني راضي هم پيغمبرده
عاشقان ترسروم سال ويارته تېردي
چي ليدلی بې جانان په خپل بصرده
ديارميني تورکودي کړم په جهان کښي
خاکساري مي جوړه کړې پرخپل سرده
گمنامي لويه رتبه ده (ملا اميره)¹¹⁷
اختلاط دزمانې دپرشور وروشرده

که وصال داشنای غواړې روغ دغه ده
بياڅه نه شي دمـرگي سخته ناره ده
نن دي وارده چي راکب پرخپل مرکب بې
له مرکبه که شيوه شوې توره شپه ده
په تياره کښي څوک رسېږي ومقصودته ؟
لوي مثال دئ نيکي واخله لارښکاره ده

¹¹⁷ اصل: گمنامي لويه رتبه ده ملا اميره فقيره.

د ملا امير ديوان

کــمبختان مي غــافلان ديار له ذکره
 لــغزیده وي و خپل نفس ته مسخره ده
 پــر همت د زاهدانو آفرين شه
 نفس شيطان يې پــه عذاب بنه تماشه ده
 پيروي د پاک قــران مو په نصيب کړي
 چي همبش ز مورپه خــوله وردو وظيفه ده
 په نصيب مــو شفاعت د پاک رسول کړي
 پاک سبحان بې کي¹¹⁸ خوشحال کړي و عده ده
 له دې خپلي بــد بختي خخه په عذاب يم
 گيله نشته پر هــر چا مي توره شپه ده
 هــر عاشق شيرين گفتن شيرين زبانه
 (ملا امير) مي درياشي ډکې¹¹⁹ ســينه ده

هغه څوک چي صادقــان وي ستا په مينه
 محبت بې¹²⁰ همبشه پــر خپل يار وينه
 اول حال د سالک دادئ اي درو پــشه
 چي پــه حـب کي دخپل شيخ به فناه شينه
 حقيقت د حـب بې هلته ظاها ررېري
 چي د پاک رســول په شرعه عمل وينه
 دويم حال د صادق داده په محبت کښي
 چي د پاک نبي پــه حـب کښي فنا وينه
 دريم حال فنا فی الله بــولي طالبه
 بې له ياره مــا ساواکل ترک وهينه

118 بې کي = به بې کړي

119 ډکې = ډکه بې

120 بې = به بې

دملا اميرديوان

هغه عشق نه دئ بل خسه دئ دروغ وايي
 چي خالي به له دې درو جو خوک وینه
 هرچي لارد شريعت يې وي پرې اينبي
 ره برده شيطان اورتي¹²¹ خکوينه
 که باوردي پسه آيات و حديث کپري
 ملحدي پسه طريقت کني ډېره وینه
 هغه خوک چي مستقيم پر شريعت شوه
 پسه سپين مخ به آخرت لره ورځينه
 خدايه عشق مي برابر شريعت کړي
 چي مقام دموحدی مي روزي شينه
 (ملا امير) غريب صادق کړي ستاپه مينه
 امان را کړي په توحيد کني له لعينه

ستادهجران په اوروسوی ارامي غواړمه¹²²
 زړه مي زخمی داستاله لاسه دوايي غواړمه
 دوامي وصل دجانان گنج نوري غواړمه
 زه خوار مسکين یم بې تسکين زه دلجو بې غواړمه
 ستاد محبت په درياب غرق صدف دري غواړمه
 زه غواص تېر (يم) ترخپل سراجرت قوي غواړمه
 له دواړو کونويم بېغم روشندلي غواړمه
 له پخته گانومي حساب کړي گمنامي غواړمه
 سيروسلوک راباندي تېرشو مقبولي غواړمه
 نفس وشيطان مي د بنمان ستامهرباني غواړمه
 زم مشرب دنقشبند پير مجددي غواړمه

¹²¹ اورتي = اورته يې

¹²² دې غزل ته پر سرکنبلي دي: مناجات فقير ملا امير محمد

دملا اميرديوان

تاچندبه ســـــوزيمه نورمحمدي غوارمه
درعشق توسوختيم دروصلت رهنمايي غوارمه
عمرم عبث گذشت درطاعت عمرثاني غوارمه
پيرمي اولاددعـــــمريارپيرقريشي غوارمه
ملا امير(خواريبي دامنگيرزي¹²³ غلامي غوارمه

په خـــــويانـــــو کبني کلانه راشه راشه
زمـــــادزپه محبه گـــــرانه راشه راشه
پيروي دي قبلـــــوم پـــــردوو وچشمانو
ته يي نورزمـــــادچشمانه راشه راشه
زما دپيرنـــــوربه رهبرشي ستا ترنوره
ستانوربه شي رهبره ترسبحانه راشه راشه¹²⁴
(دا) ستانـــــورده و سيله زما وصال ته
تـــــه همبش پـــــرخيل رب گرانه راشه
مـــــحبت ديارافضل تـــــردوه جهانه
ته يي زمـــــادزپه ارمانه راشه راشه
په کامل صفت موصوف تـــــرکل عالم يي
باطن نـــــورظاهـــــرانسانه راشه راشه
ستامت هـــــمبشه فـــــخرپه تاکاندي
تـــــه ســـــرداريبي دنيا نه راشه راشه
ډېردي قـــــدرهم حرمت پرخيل خالق ده
کامل ميره دخـــــوياننه راشه راشه
کمينه امتي ســـــتاييم پاک رســـــوله
زه (اميرمحمد) ســـــتاد غلامانه راشه راشه

¹²³ زې = زه يي

¹²⁴ دغه بيت دري څپي زيات دئ. (هوتک)

دملا اميرديوان

عشق سرسري نه ده چي له سره دي بدرشي
محبت عارضي نه ده چي له زړه خخه بدرشي
بيان د عشق کومو مه و سالک ته يې بنيمه
مشتق له عشقيه دئ چي پيچان پر بل شجرشي
عشقيه مي هغه شی ده چي غالب شي پر گياه
ذات د گياه ورک شي عشقيه مي پراظهرشي
مثال دمومن داده که انصاف لري منصفه
که عشق باندي غالب شي تر گياه (بي) حال بترشي
عشق ده په دوه قسمه ته يې زده کړه اي سالکه
يومي رحمانی بل شیطانی که دي باورشي
شیطانی هغه ته وايي چي نقصان د شريعت وي
ناري تجلې ويني په غلط مي گاوو خرشي
رحمانی هغه ته وايي چي پر شرع مستقيم وي
شوارق به دانوار فيوضات باندي مطرشي
تميز ددي دوو گران دئ د خطر خای يې دغه ده
سالک به ترتيب پرې هغه خوک چي بختورشي
زه (ملا امير) فقيريم په بيتو کوم بيانونه
محناج زه دو عايم که پر ماد خدای نظرشي

بدبخته زمانه شو له طاعته غافلان دي
ودين ته يې شا کړې په دنيا پسي روان دي
بيدار شي مومنان لوی سفر لري په مخه
نکير منکر به در شي سوال جواب يې په ايمان دي
کامل که دي ايمان و هيخ دي و پره خطر نشته

¹²⁵ عشق پيچان يوراز گياه ده، چي پر نور و گلانور اتا و پرې.

د ملا امير ديوان

راووزه ونيکۍ ته بد عمل دي د خان زيان دي
فهم وکه (اي) مومنه عاقبت دادنيا پاته
محصل دهرچا مرگ دئ ځني پاته يتيمان دي
سپين زړه دي تورېرې گناهونه دي ډېرېرې
صيقل (بي) اسم ذات ده شريعت که پر اوړاندي
پنځه روځي ژوندون دئ عاقبت به روانېرو
ژاره (ملا اميره) نفس شيطان دي د بنمنان دي

يوه درخته يې نهال کړه په قدرت کښي¹²⁶
څلور بناخ (بي) ورپيدا کړه په زينت کښي
هر (يو) بناخ له گوناگون مېوې څخه پرده
زاغان ځني محروم بلبلان گله په وصلت کښي
بلبلان چي همېشه پر گل مين ملامت نه دي
معطريې دل و جـان په حقيقت کښي
چي بلبل غـوندي صادق په مينه نه شي
دامشکل ده چي به گـد شي په جنت کښي
ساکنان دهغي درختي هغه څوک دي
چي ترسرو تر مال تېر شي په محبت کښي
مـثال د درختي ذات د پاک حبيب ده
چاياران يې څلـور بناخه په قربت کښي
بلبلان مي عـاشقان د خدای دوستان دي
رب ورکړې خـوشحالي په آخرت کښي
زاغان مي کافـران منکر الحق دي
محرومي شـوله ورپېښه په خلقت کښي
په اول کښي مي ابيات مـغلق ويلي

¹²⁶ داغزل په اصل کي د (ن) په ردیف کي وه.

د ملا امیر دیوان

په آخريې معنی گوره په وضحت¹²⁷ کښي
ر به سر و مال قـربان زما تر نبي کړي
(ملا امير) غريب غلام تل په خدمت کښي
عاشقان ديار جـفا پرو فابولي
(ملا امير) فقير مغموم ده په هـجرت کښي

د خپل اشـنای ديدن له تلمه په تلوار...
زه خبر نه وم چي په مخه رقيبـان راځي
ديار د غم گـردو غبار زما پر ځان راځي
ديار له عشقه مي خوناب نن تر چشمان راځي
(را) ميسر به وصال نه شي بي ژړا عالمه
د فراق او بنکي مي به پري پر گربوان راځي
دا دنيا که همگي گل و گلـزار شي
عـاقبت به شي فنا د مرگ خزان راځي
څه د غم ژوندون بي زما په قسمت را کړ
بي له ياره د عشق دو دمي تـردهان راځي
زما په او بنکـو هـيڅ اثر پر جانان نه شي
زما پر حال نن په ژړا زمين اسمان راځي
سرگـردان و پايـدوان پـردا دنيا يمه
ترک به نه کړم ستا طلب که هر څو زيان راځي
د جنت تـر گلـو زياتي تـماشه ده
چي مستغرق شم ديار فيض لکه باران راځي
که وفانه کـري نن د ژوند رـمق باقي ده
او که نه وي (ملا امير) غـريب گريان راځي

¹²⁷ وضحت = وضاحت ، څرگندتيا

د ملا امیردیوان

(ملا امیره) جنت پر پرده د دیار شه محبتی¹²⁸

**

*

*

*

*

¹²⁸ تردې غزلي وروسته دنسخې په پای کې د (زمامقصود) رکاب راغلی دی، خو نسخه پرمه دې ځای نيمگړې ده اوزه نه پوهېږم چې خوپاني به يې لوبدلي وي (م. هوتک).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**